

OBĚDY ZDARMA V PŘEDŠKOLNÍM A ZÁKLADNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU, BARIÉR VYUŽÍVÁNÍ PROGRAMU, POSTOJŮ VEŘEJNOSTI
A ZÚČASTNĚNÝCH AKTÉRŮ

Srpen 2017, MEDIAN, s.r.o.

Analýza byla vypracována pro Nadaci Open Society Fund Praha

1. ÚVOD.....	2
Proč se zabývat náklady rodin na předškolní vzdělávání	2
Cíle a metodika této analýzy	3
2. ZÁKLADNÍ ZMAPOVÁNÍ AKTUÁLNÍHO STAVU	4
První upozornění na problém	4
Existující programy obědů zdarma.....	4
Financování obědů – současný stav	4
3. ARGUMENTY PRO A PROTI ZAVEDENÍ OBĚDŮ ZDARMA	6
Argumenty pro obědy zdarma	6
Argumenty proti obědům zdarma	7
Argumenty proti současné podobě operačního programu MPSV	8
Argumenty proti současné podobě operačního programu MŠMT	8
4. ZHODNOCENÍ PODMÍNEK A VÝSLEDKŮ DOTAČNÍCH PROGRAMŮ A VÝZEV A POHLEDY VYBRANÝCH AKTÉRŮ	9
Women for Women, o.p.s. – obědy pro děti	9
Drab foundation, nadační fond – obědy dětem.....	12
Společně-jekhetane, o.p.s. – s obědem je škola veselejší.....	13
Světýlko, o.p.s. – obědy pro školáky	14
MŠMT – Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol	14
MPSV – Operační program potravinové a materiální pomoci (Obědy do škol)	17
5. ZÁKLADNÍ PŘEHLED PRAXE ZE ZAHRANIČÍ	26
Státy s plně hrazenými školními obědy.....	26
Plně hrazené obědy pro nižší ročníky ZŠ.....	26
Dotované obědy	26
Zvýhodněné obědy pro znevýhodněné skupiny obyvatel.....	27
6. SHRNUÍ REŠERŠE A POHLEDU AKTÉRŮ	33
7. REPREZENTATIVNÍ VÝZKUM MEZI VEŘEJNOSTÍ	35
8. VÝZKUM MEZI ŘEDITELI MŠ A ZŠ.....	37
Mateřské školy: funkce a výběr dětí	37
Děti z chudých rodin ve školním vzdělávání	38
Postoje k obědům zdarma	40
Programy zajišťující obědy zdarma	42
Program MPSV.....	43
Sledované a očekávané dopady programů financování obědů	46
9. SHRNUÍ KVANTITATIVNÍCH VÝZKUMŮ	48
10. ZÁVĚR.....	50
11. ZDROJE	51

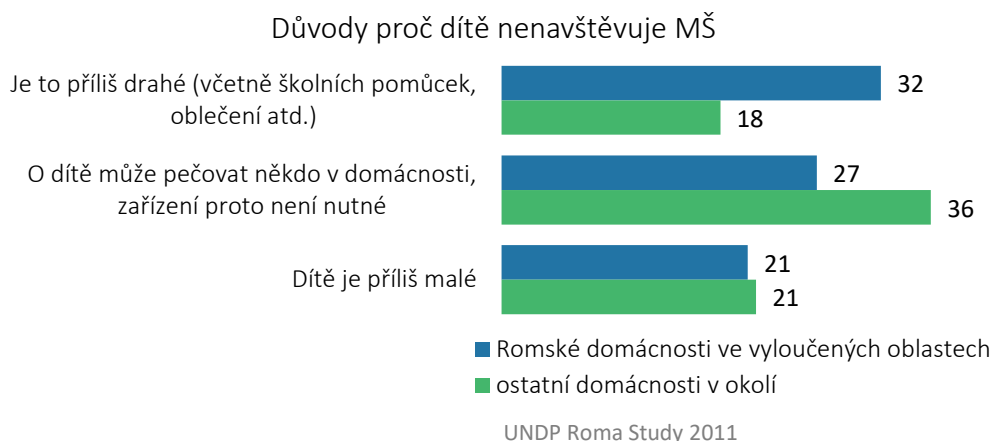
1. ÚVOD

PROČ SE ZABÝVAT NÁKLADY RODIN NA PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Školní stravování je velice důležité z mnoha ohledů. Oběd ve školní jídelně či v mateřské škole u mnoha dětí zajišťuje jediné teplé jídlo dne, které navíc odpovídá výživovým normám pro dítě určitého věku, ovlivňuje stravovací návyky dítěte a může kompenzovat nedostatky domácího stravování. Školní stravování má také socializační funkci – pomáhá začleňování dítěte do kolektivu.

V České republice jsou rodiny s dětmi oproti ostatním částem společnosti nadstandardně ohroženy chudobou. Průzkum MEDIANu pro Nadaci Sirius¹ ukázal, že v běžné populaci velmi obtížně s penězi vychází 14 % a spíše obtížně 43 % dotázaných domácností s dětmi ve věku 2–6 let, polovina dotázaných navíc nemá vytvořenou finanční rezervu pro případ nečekaných výdajů. Nejvíce ohrožené jsou matky samoživitelky, které musí platit náklady spojené se vzděláváním více dětí. Podle Eurostatu žije cca 20 % českých dětí v ohrožení příjmovou chudobou či sociálním vyloučením.² Nejohroženější jsou přitom děti rodičů s nízkým vzděláním.³

Docházka do předškolního vzdělávání souvisí se socioekonomickým statutem rodičů. V českých sociálně vyloučených lokalitách (SVL) chodí do mateřské školy jen okolo třetiny dětí ve věku 3–6 let. I v rámci SVL přitom do MŠ častěji chodí děti pracujících rodičů. Nejčastějším deklarovaným důvodem, proč se děti zejména z vyloučených lokalit neúčastní školního stravování, je jeho přílišná nákladnost. Dalšími důvody je to, že o dítě může pečovat někdo v domácnosti (často na rodičovské dovolené s mladším sourozencem dítěte) a to, že je dítě na mateřskou školu subjektivně příliš malé (ve věku 3–6 let). Data z českých SVL a zahraniční výzkumy přitom naznačují, že absolvování dostatečně kvalitního předškolního vzdělávání pomáhá k uplatnění dětí ze sociálně vyloučených lokalit v pozdějším vzdělávání i životě (podrobně viz kapitola 3).

¹ Výstupy viz Nadace Sirius, Konference Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje, 2016

² Jsou sem počítány rodiny, které trpí relativní příjmovou chudobou nebo trpí těžkou materiální deprivací nebo jsou dospělí nezaměstnaní. Viz Eurostat, Children at risk of poverty or social exclusion, 2010 and 2015

³ Eurostat, Children AROPE, by the highest level of education attained by parents living in the same household, 2015

V roce 2015/2016 ve věkové skupině 2–5 let navštěvovalo mateřskou školu 77 % dětí (cca 346 000⁴ z celkového počtu 448 000⁵). Mimo předškolní vzdělávání se ocitají zejména děti z nejnižších socioekonomických skupin. Pokud by obědy v mateřských školách byly poskytovány dětem z rodin žijících v ohrožení chudobou či sociálním vyloučením (20 %) mohly být cílené přibližně pro 70 000 dětí, které mateřské školy již navštěvují, a tisíce dětí z nejnižších socioekonomických skupin společnosti, u kterých se kombinuje podprůměrná docházka do předškolního vzdělávání a zároveň jeho nejvyšší potřebnost pro vyrovnání sociálního znevýhodnění. Pokud by opatření přivedlo do mateřských škol alespoň desetinu dětí z klíčové věkové kategorie 2–5 let, které teď MŠ nenavštěvují, vzrostl by počet dětí v mateřských školách přibližně o 10 000.

CÍLE A METODIKA TÉTO ANALÝZY

Cílem této analýzy je popis:

1) Současného stavu v oblasti poskytování obědů (a stravného v MŠ) zdarma dětem z chudých domácností. Včetně popisu činnosti a postojů jednotlivých aktérů ze státní správy, neziskového sektoru, školství apod. Součástí je analýza silných a slabých stránek programu *MPSV – Obědy zdarma*, bariér a motivací aktérů v jeho (ne)využívání a popis zahraničních „best practices“ v oblasti poskytování obědů zdarma.

2) Postojů české populace k poskytování obědů zdarma, včetně zmapování podpory a preferovaných cílových skupin pro tuto veřejnou politiku.

3) Postojů zástupců mateřských a základních škol k problematice poskytování obědů zdarma, jejich zkušeností a postojů k souvisejícím programům MPSV a MŠMT a obecně přístupu k dětem ze socioekonomicky znevýhodňujícího prostředí.

Pro zodpovězení bodu 1 společnost MEDIAN realizovala desk research (rešerši současného stavu) a 10 hloubkových rozhovorů s aktéry ze státní správy (MPSV, MŠMT, Ústecký, Liberecký a Karlovarský kraj), neziskového sektoru (2 organizace poskytující obědy zdarma z grantů) a školství (2 mateřské školy a základní školy). Pro výzkum best practices byl také proveden hloubkový rozhovor na Ministerstvu práce, sociálních věcí a rodiny na Slovensku.

Pro zodpovězení bodu 2 společnost MEDIAN realizovala reprezentativní kvantitativní výběrové šetření na české populaci. Pro zodpovězení bodu 3 realizovala kvantitativní výzkum mezi mateřskými a základními školami.

⁴ Mateřské školy podle krajů ve školním roce 2015/2016, ČSÚ

⁵ Věkové složení obyvatel k 31. 12. 2015

2. ZÁKLADNÍ ZMAPOVÁNÍ AKTUÁLNÍHO STAVU

PRVNÍ UPOZORNĚNÍ NA PROBLÉM

Na podzim roku 2013 na problém dětí, které se nestravují ve školních jídelnách, upozornila reportáž České televize. V přímé reakci vznikl projekt Obědy pro děti společnosti Women for Women, která začala shromažďovat finance od různých dárců a díky nim obědy pro znevýhodněné děti zprostředkovávat. V průběhu školního roku 2014/2015 zaplatila organizace Women for Women z peněz dárců obědy pro dva tisíce dětí. Primárně přes školy a školní jídelny, ale třeba také prostřednictvím restaurací a hotelů. Z dalších subjektů se jako první zapojila městská část Praha 7. Pomáhat ve svém regionu začal také magistrát hlavního města Prahy a Liberecký kraj v rámci operačního programu MPSV, situací se více začali zabývat i v kraji Jihomoravském.

EXISTUJÍCÍ PROGRAMY OBĚDŮ ZDARMA

V současné době v České republice vedle sebe fungují dva programy, které řeší problematiku dětí z chudých rodin, jejichž rodiče si nemohou dovolit platit obědy ve školních jídelnách. MŠMT – Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol a MPSV – Operační program potravinové a materiální pomoci, v němž jsou oprávněnými žadateli kraje a hl. m. Praha.

- Program MPSV funguje v rámci operačního programu potravinové a materiální pomoci, který je financován z Fondu evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD) a je vázán na programové období 2014–2020, ve kterém může na pomoc získat až 400 milionů korun. Pomoc je poskytována dětem ve věku 3–15 let.
- Program MŠMT je financován ministerstvem, je tedy vázán aktuální politikou ministerstva. Program zavedla v roce 2015 ministryně školství Kateřina Valachová. Každý rok uvolňuje ministerstvo přibližně 30 milionů korun. Pomoc je poskytována žákům základních škol.

Problematiku řeší také neziskové organizace. Některé čerpají část financí z programu MŠMT, jiné fungují pouze z peněz dárců. Mezi neziskové organizace (NNO), které řeší problematiku školního stravování chudých dětí, patří Women for Women, Drab Foundation, Společně-Jekhetane, Světýlko a zapojují se i některé pražské městské části (Praha 7, Praha 5) či jiné obce. První tři zmíněné organizace jsou příjemci dotace MŠMT.

FINANCOVÁNÍ OBĚDŮ – SOUČASNÝ STAV

V současné době funguje v České republice přibližně devět tisíc školních jídelen a jejich služeb využívá 75 % žáků. Zařízení dnes nejčastěji spadají přímo pod školu, malou část spravují soukromé firmy. Na dotovaný oběd má právo každý žák státní školy ze zákona.

Zákonní zástupci dětí hradí pouze náklady na potraviny. Ze státního rozpočtu je hrazena mzdová režie (mzdy zaměstnanců a odvody na sociální a zdravotní pojištění) a věcná režie (náklady na energie,

topení, vybavení kuchyní, atd.) je hrazena zřizovatelem. Průměrná cena oběda (nákladů na potraviny) ve školních jídelnách v celé republice je nyní necelých 24 korun.⁶

Výše příspěvku, který na daný školní rok mohou rodiče ve výše uvedených programech dostat, je násobkem ceny obědu v dané škole pro daného žáka a počtem dní, ve kterých dítě odebralo oběd.⁷ Tyto peníze ale v žádném z projektů, ať už zastřešovaných státem v podobě ministerstev nebo soukromých poskytovaných NNO, nepřijdou do rukou rodinám dětí či jejich zákonným zástupcům. Finanční prostředky jsou směřovány na školy, případně školní jídelny.

O pomoc se může obrátit buď rodina (zákonný zástupce) dítěte, která se poté musí obrátit na školu nebo potřebné strážníky vytipovává přímo škola (pedagogové, vychovatelé, apod.). Základním přístupem je však vždy zachování anonymity dítěte tak, aby se spolužáci nedozvěděli, kdo obědvá za peníze z vlastní rodiny a kdo za peníze dárců.

Podle neziskových organizací, zabývajících se touto problematikou, je hlavním důvodem toho, proč dítě neobědvá ve školní jídelně, ekonomická situace rodiny. Do programů jsou tak nejčastěji hlášeny děti, kterým se rodiče snaží zajistit základní potřeby, ale jejich obtížná finanční situace jim to nedovoluje. V přibližně polovině případů jsou to rodiny samoživitelů.⁸ Mezi další důvody, proč děti ve školní jídelně neobědvají, patří speciálně v některých lokalitách nedůvěra v pokrmy připravované ve školních jídelnách a stravovací návyky v rodině. V takových případech se pak otevírá prostor pro další práci s rodinou, ať už ze strany NNO nebo státních institucí. S ekonomickou situací pak souvisí případy, kdy je v rodině víc dětí školního věku a tudíž náklady na školní obědy stoupají do vyšších hodnot, případně nutnost platit celou částku v relativně krátkém období počátku měsíce⁹.

Pomáhající organizace mají většinou vedle ekonomických kritérií i kritéria jiná. Posuzuje se, jak celkově funguje vztah rodina–škola, zda by si daná rodina pomoci vážila. Pro děti/rodiny zapojené do projektů platí povinnost sněžení oběda přímo v jídelně a hlavně povinnost předem hlásit nepřítomnost dítěte.

⁶ DRAB FOUNDATION, OBĚDY DĚTEM

⁷ Výjimkou je Světýlko, které poskytuje paušálně 5 000 Kč na žáka na rok.

⁸ iDNES.cz, Najedené a aktivnější. Díky obědům zdarma chybí chudé děti ve škole méně, 3. září 2016,

⁹ SPOLEČNE-JEKHETANE, S obědem je škola veselejší, 2016

3. ARGUMENTY PRO A PROTI ZAVEDENÍ OBĚDŮ ZDARMA

Zavedení obědů zdarma s sebou přináší řadu pozitivních efektů, ale i určitá rizika, kterým je potřeba se vyvarovat. V této kapitole jsou popsány jednak obecné argumenty pro zavedení obědů zdarma ilustrované příklady ze zahraničních studií a jednak argumenty proti obědům zdarma obecně i konkrétní argumenty proti stávajícím programům MPSV a MŠMT, které tuto problematiku v současnosti v České republice řeší.

ARGUMENTY PRO OBĚDY ZDARMA

ZAČLENĚNÍ DO KOLEKTIVU

Obědy ve školní jídelně napomáhají k začlenění dítěte do kolektivu vrstevníků. Dítě, které nechodí do školní jídelny spolu s ostatními, může být spolužáky nahlíženo jako „jiné“ a i ono samo se cítí z kolektivu v určitém směru vyčleněno.

POZITIVNÍ VLIV NA ŠKOLNÍ DOCHÁZKU A PROSPĚCH

Dětem, které nově obědvají se svými spolužáky ve školních jídelnách, se dle informací NNO zlepšila také samotná školní docházka a soustředěnost ve výuce a tedy i prospěch. I pobyt ve školní družině a následné zapojení se do kroužků a zájmových aktivit přispívá k vyžití se a k socializaci dětí.

„Děti bez oběda nemají dostatek energie a chuti se učit. Zhoršuje se jim prospěch i docházka. Objevují se i případy, kdy je do školy odmítají posílat i sami rodiče, protože se jednoduše stydí za to, že jim nemohou platit obědy. Co nás ale překvapilo nejvíc je to, že celá tato situace vyúsťuje v postupné vyčleňování z kolektivu. Spolužáci obědvají, smějí se, mají společné zážitky ze školní jídelny a dítě bez oběda o to vše přichází. Zažívá vlastně své první společenské vyloučení. Jinými slovy, relativně banální věc jako je školní oběd může mít naprosto fatální důsledky pro jeho psychický a sociální vývoj,“ vysvětluje ředitelka organizace Women for Women Ivana Tykač.¹⁰

VÝŽIVA A ZDRAVÍ

Správná a vyvážená strava je důležitá v jakémkoli dětském věku. Dodává dětem živiny a energii, ovlivňuje jejich zdraví a je prevencí výskytu mnoha onemocnění. V období školní docházky dochází k upevňování stravovacích návyků, proto je velmi důležitá pestrost a pravidelnost stravy.¹¹ Vyvážené školní obědy jsou klíčové pro podvyživené i obézní žáky.

VLIV PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁNÍ NA POZDĚJŠÍ UPLATNĚNÍ

Mnoho longitudinálních studií, zejména z Amerického prostředí, mapovalo životní dráhy jedinců ze znevýhodněného prostředí. Mezi nejvýznamnější projekty, které se touto problematikou zabývaly či zabývají, patří: Perry Preschool Study, Abecedarian Early Intervention Project, The Chicago Longitudinal Study (CLS), Head Start či novější Preschool Attendance in Chicago Public Schools.

Nejúspěšnější byly programy Perry Preschool Study a Abecedarian Early Intervention Project, které působily na děti v raném dětství (cca 3–5 let).

¹⁰ iDNES.cz, Najedené a aktivnější. Díky obědům zdarma chybí chudé děti ve škole méně, 3. září 2016

¹¹ Světýlko, o.p.s., Obědy pro školáky

THE HIGHSOPE PERRY PRESCHOOL STUDY (MICHIGAN, USA)

Experimentální výzkum realizovaný v letech 1962 – 1967 byl zaměřen na identifikaci krátkodobého i dlouhodobého vlivu předškolního vzdělávání u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Experimentu se účastnilo 128 dětí, které byly vybrány na základě vysoké pravděpodobnosti budoucího školního neúspěchu z důvodu hraničního intelektu (IQ 70 – 85) a nepodnětného prostředí. Polovina dětí (64) se účastnila předškolních vzdělávacích aktivit a polovina (kontrolní vzorek) ne. První skupina dětí se 2 roky (ve věku 3 a 4 let) účastnila vzdělávacích aktivit v rámci předškolního vzdělávání, a to 2,5 hodiny ráno denně. Rodiny zároveň navštěvovali učitelé 1,5 hodiny týdně, za účelem zahrnout matku do vzdělávacího procesu jejího dítěte.

Děti byly následně hodnoceny ve věku 11, 14, 15, 19, 27 a 40 letech v oblastech ekonomické aktivity, kriminality, rodinných vztahů a zdravotního stavu účastníků. Skupina, která v dětství navštěvovala předškolní vzdělání, měla lepší výsledky ve vzdělání (více vysokoškoláků, méně dětí navštěvující speciální školy), ale také nižší míru nezletilých matek, nižší míru kriminality a vyšší příjem (medián příjmu vyšší o 42 %).¹²

THE CAROLINA ABECEDARIAN PROJECT (SEVERNÍ KAROLÍNA, USA)

Výzkum realizovaný v letech 1972 až 1977 byl zaměřen na vliv komplexní rané podpory dětí ze znevýhodněného prostředí. Do tohoto projektu vstupovaly děti již v prvních týdnech či měsících života (průměrný věk dětí při zahájení účasti v programu činil 4,4 měsíce). Do projektu bylo vybráno 111 dětí, kterým hrozilo vývojové zaostávání z důvodu nedostatečně podnětného rodinného prostředí.

Následné studie byly realizovány v 3, 4, 5, 6,5, 8, 12, 15, 21 a 30 letech života vybraného jedince. 57 dětem bylo poskytnuto vzdělávání, kontrolnímu vzorku 54 dětí ne. Vzdělávání probíhalo v centru s celodenním provozem šest až osm hodin denně, s důrazem na rozvoj percepčně–motorických a kognitivních schopností, řeči a sociálních dovedností.

Děti, které se účastnily předškolního vzdělávání, měly lepší známky, vyšší dosažené vzdělání (čtyřikrát více ukončených VŠ), vyšší míru zaměstnanosti a lepší zaměstnání, méně rodičovství nezletilých, menší míru kriminality.¹³

ARGUMENTY PROTI OBĚDŮM ZDARMA

STIGMA

Pokud nejsou obědy zdarma poskytovány všem žákům, může být podporovaný žák stigmatizován. Některé studie ukázaly, že děti, které měly na dotovaný oběd nárok, si ho raději nebraly. Proto organizace, které se zabývají touto problematikou (např. Child Poverty Action Group), doporučují, aby byly obědy poskytovány zdarma všem žákům.

¹² Social Programs That Work, Perry Preschool Project

¹³ The Carolina Abecedarian Project, The Abecedarian Project

ARGUMENTY PROTI SOUČASNÉ PODOBĚ OPERAČNÍHO PROGRAMU MPSV

ADMINISTRATIVNÍ ZÁTĚŽ

Vysokou administrativní zátěží, případně nutností angažovat dalšího pracovníka (na krajském úřadě) argumentují vesměs subjekty nezapojené, případně se zapojením váhající a zapojené čerstvě. Zvýšená administrativa pro krajské úřady i pro školy samozřejmě nastává, ale zkušenosti zapojených subjektů ukazují, že se celá situace dá zvládnout bez navýšení stávajícího pracovního úvazku zodpovědné osoby (či přijmutí dalšího zaměstnance).

KRAJ JAKO ŽADATEL A PŘÍJEMCE, PŘIČEMŽ NENÍ ZŘIZOVATEL ŠKOL

Neshoda subjektu, který v programu figuruje jako žadatel a příjemce a subjektu zřizujícího školy se ukazuje skutečným problémem. Jedním důvodem je vstup více subjektů a díky tomu obava z komplikovanosti a větší možnosti nedorozumění a neshod. Druhým důvodem je fakt, že pozice zřizovatele k dané škole je vždy významnější, zejména při řešení možných problémů.

Na druhé straně zaznívá názor, že se nikdo nemá zříkat odpovědnosti, že děti jsou občany kraje a pokud má kraj možnost pomoci, nemá ji odmítat. Kraj komunikuje se školami v této oblasti zejména přes metodika školního stravování.

ZACÍLENÍ PROGRAMU

Cílová skupina operačního programu je dle některých odborníků příliš úzce vymezena. Dávky v hmotné nouzi pobírají jen ti nejchudší, kolem této hranice či těsně nad ní se ale pohybují další, velmi často matky samoživitelky, které jsou některými aktéry nahlíženy v určitých směrech jako skupina ještě potřebnější. V tomto směru může suplovat program MŠMT, sami zástupci zmíněného ministerstva i takto spatřují svoji úlohu, jmenovaný program je ale zcela závislý na aktivitě a zájmu škol.

ARGUMENTY PROTI SOUČASNÉ PODOBĚ OPERAČNÍHO PROGRAMU MŠMT

Zásadní nevýhodou z hlediska podpory předškolního vzdělávání a včasné péče je, že program MŠMT cílí jen na žáky základních škol.

Kromě administrativní zátěže, která je v programu MŠMT různá dle neziskové organizace, která pomoc poskytuje, je jeho hlavním nedostatkem jeho dotační období, kterým je kalendářní, nikoli školní rok. Ministerstvo o rozdělení financí rozhoduje na přelomu roku, poté je předá neziskovým organizacím. Školám a žákům se tedy dostane pomoc často až v únoru. Neziskové organizace, které poskytují finance na školní rok, musí toto období financovat z jiných zdrojů, nebo dětem v tomto období obědy neplatí.

Nevýhodou programu je také relativně omezené financování, díky němuž NNO přes úsilí a další financování, do projektu zařadili relativně omezený počet žáků (celkem cca 5 000 – viz suma počtu žáků podporovaných jednotlivými NNO).

4. ZHODNOCENÍ PODMÍNEK A VÝSLEDKŮ DOTAČNÍCH PROGRAMŮ A VÝZEV A POHLEDY VYBRANÝCH AKTÉRŮ

Následující kapitola nejprve představuje neziskové organizace, které poskytují obědy dětem zdarma a jejich pohled na situaci. Dále je hlouběji představen program MŠMT, včetně pohledu na problematiku z odboru, který ji řeší. Nejobsáhlejší část kapitoly je věnována programu Ministerstva práce a sociálních věcí. Po shrnutí operačního programu následuje pohled z MPSV, následuje pohled zástupců krajů, které se do programu zapojily i těch, které ne, a dvou ředitelů mateřských škol. Tato část si klade za cíl jednak detailně popsat fungování programů a jednak odhalit možné bariéry, které brání rozšíření programů.

WOMEN FOR WOMEN, O.P.S. – OBĚDY PRO DĚTI

Women for Women (W4W) byly první organizací, která se začala problematikou zabývat. V roce 2013 po zhlédnutí zmiňované reportáže v pořadu 168 hodin se organizace rozhodla rozšířit své tehdejší působení. V prvním kroku uvolnila 100 000 Kč na obědy pro děti na základních školách a stanovila kritéria, dle kterých určuje, které dítě má na pomoc nárok. Obědy dětem začala organizace poskytovat 1. 10. 2013.

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Pomoc je poskytována přímo prostřednictvím základních škol na základě darovací smlouvy tak, aby se obědy dostaly opravdu k dětem, nezkomplikovalo to ještě více situaci jejich rodičů a pomoc nemohla být zneužita. Toto řešení navíc umožňuje snadnou kontrolu ze strany organizace. V tomto nastavení je nutná úzká a aktivní spolupráce se základními školami. Ředitelé škol, za spolupráce pedagogů, vytipovávají potřebné děti dle své dlouholeté pedagogické praxe. S každou základní školou je řešena žádost individuálně.¹⁴ Po podpisu darovací smlouvy je na účet školy či školní jídelny převedena celá částka pro stravování v daném školním roce. Projekt je celorepublikový a může se do něj přihlásit jakákoli základní škola z České republiky.

Peníze na obědy jsou poskytovány přímo škole (či školní jídelně, provozovateli školního stravování). To poskytuje organizaci jistotu, že peníze budou vynaloženy skutečně na oběd a pomoc se tak dostane zaručeně dítěti. W4W neposkytuje peníze přímo rodinám. Kromě toho, že by nebylo možné kontrolovat, zda byly peníze vynaloženy na stravné dítěte, tento model neohrožuje možné získání dávek od státu (nezapočítává se do příjmu rodiny).

KRITÉRIA VÝBĚRU – KOMU JE POMOC URČENA?

Pro zařazení do projektu Obědy pro děti musí být splněna následující kritéria:

- rodiče se o děti starají, ovšem jejich finanční situace jim nedovoluje, aby zakoupili pro své děti obědy ve školních jídelnách, ač by jinak rádi,
- u těchto dětí jsou viditelné i další problémy (děti mnohdy do školy nenosí ani svačinu, popř. velmi skromnou a jednotvárnou, nemohou se se svými spolužáky účastnit třídních či školních aktivit...),
- primárně je pomoc cílena těm, jejichž rodiče k řešení své životní a finanční situace přistupují aktivně a pomoci si váží a rodiče dětí se školou spolupracují¹⁵.

¹⁴ Women for Women, Obědy pro děti

¹⁵ Women for Women, Obědy pro děti, Postup pro školy

SYSTÉM PODÁVÁNÍ ŽÁDOSTÍ A VYÚČTOVÁNÍ

Škola podá W4W žádost, která obsahuje informace o kontaktní osobě na škole, počet dětí, na které dotaci žádá, jména těchto dětí (před tím musí mít vyřízený souhlas zákonného zástupce), datum od kdy žádají o dotaci (konec dotace je vždy konec školního roku), údaje o dětech a stručný popis rodinné situace každého dítěte, kalkulaci na dítě a sumu žádané částky. Kalkulaci dělí škola na část A a B (část školního roku např. 2016 a 2017), ale žádají najednou, na celý školní rok. W4W zaručuje, že dodá finanční prostředky na celý školní rok. Ředitelé i učitelé se mohou obrátit na help linku provozovanou W4W, na které mohou konzultovat například to, zda by mělo konkrétní dítě nárok na dotovaný oběd. Tato žádost musí být schválena zřizovatelem školy (škola je dle zákona povinna mít s přijetím účelově určeného daru souhlas svého zřizovatele, bez souhlasu by byl dar neplatný). Škola dar organizaci vyúčtovává na konci školního roku a na konci kalendářního roku. Pokud by bylo nějaké podezření, že nečerpá finance tak, jak má, tak vyúčtování musí dodat na požádání. K darovacím smlouvám může být sepsán dodatek (například pokud se dítě odstěhuje, najde se jiné vhodné dítě a dotace se na něj přepíše).

OCHRANA SOUKROMÍ DĚTÍ

Společnost W4W si zakládá na ochraně identity dětí zařazených v projektu. Je zaručena anonymita, zásadně nejsou zveřejňována jména dětí a rodin. Škola, do které dítě dochází, samozřejmě ví, o koho se jedná, ale dodržuje pravidla a diskrétnost při vyřízení příspěvků a zajištění obědů. W4W sami bez souhlasu školy ani neposkytují informaci o tom, která škola je do projektu zařazena, škola toto nicméně může dle vlastního uvážení zveřejnit. Dle organizace není důležité, aby samotné dítě vědělo, že je do programu zařazené a obědy mu platí někdo jiný než rodina.

ZPŮSOB FINANCOVÁNÍ PROJEKTU

Provoz projektu je stejně jako všechny ostatní projekty organizace Women for Women financován manžely Tykačovými. Po pozitivním ohlasu veřejnosti byl zřízen transparentní účet, na který mohou donátoři přispět na obědy dětem a zároveň si zkontrolovat, kam peníze odcházejí. V případě potřeby je účet doplňován manžely Tykačovými. Donátoři nepodporují konkrétní děti, ale projekt jako celek. Pomoc je čerpána dle aktuálního stavu. Většinu finančních prostředků v uplynulém školním roce (2016/2017) poskytl dotační program MŠMT. Finanční podporu individuálních dárců je možno po individuální konzultaci směřovat např. do konkrétního regionu. Základní školy nevyčerpané zálohy vyúčtovávají a případné přeplatky (nemoc, nepřítomnost ve škole) vrací zpět na transparentní účet projektu.¹⁶

ZÁŠTITA MINISTERSTEV

Organizace oslovila v roce 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Projektu obědy do škol poskytla nejprve záštitu ministryně MPSV Michaela Marksová. Záštitu MŠMT získala organizace W4W až po výměně na ministerském křesle. Ministryně Kateřina Valachová reagovala velmi rychle, záštitu organizaci poskytla v srpnu 2015. Součástí jednání byla i snaha najít systémové řešení. V březnu roku 2017 podepsala s organizací W4W ministryně Michaela Marksová memorandum o spolupráci. V memorandu si kladou za cíl vytvořit systém

¹⁶ Women for Women, Obědy pro děti

„pomoci rodičům či samoživitelům, kteří si nemohou dovolit hradit dětem školní obědy z důvodu obtížné sociální situace.“¹⁷

POČET PODPOROVANÝCH ŽÁKŮ A VYNALOŽENÉ FINANCE

V průběhu školního roku 2013/2014 se do iniciativy zapojilo 93 škol a obědy byly zprostředkovány 340 dětem. V následujícím školním roku 2014/2015 objem financí vynaložených na obědy vzrostl, což umožnilo zaplacení obědů pro více než 2 000 dětí ze 458 základních škol po celé České republice a prostředky vynaložené v projektu nadací Women for Women přesáhly 5 milionů korun. Pro školní rok 2015/2016 předpokládala ředitelka organizace Ivana Tykač číslo na úrovni tří až čtyř tisíc dětí, konečná čísla jsou 3 286 dětí z 664 základních škol. A vyplacená částka přesáhla 10 milionů korun.¹⁸ Od roku 2016 se významným zdrojem finančních prostředků (vedle soukromých dárců), kterými může organizace v rámci projektu Obědy pro děti nakládat, stalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jeho Dotační program pro nestátní a neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol. Pro rok 2016 MŠMT poskytlo částku přesahující 27 milionů korun, pro rok 2017 pak více než 25,5 milionů Kč.

V tomto kalendářním roce organizace W4W nejprve v lednu zaplatila cca 9 milionů korun z jiných zdrojů, v únoru dostali rozhodnutí o dotaci a její první část (necelých 16 milionů korun), na konci dubna z ní zbývalo cca 1 850 000. V srpnu přijde druhá část peněz, tedy cca 10 milionů korun. Celkem by organizace měla v roce 2017 poskytnout obědy za přibližně 35 milionů korun.

POHLED AKTÉRA – W4W

Problém by bylo potřeba řešit systémově. Z jejich pohledu platí, že „kdyby tu byl systém, který funguje, tak se do toho nemusí zapojovat neziskové organizace. Ve chvíli, kdy se musí zapojovat neziskové organizace, tak něco úplně nefunguje a je to potřeba vykrýt.“

V současné situaci sice oceňují, že se o problematiku zajímá stát i neziskové organizace a děti již ve škole nehladoví, na druhou stranu jsou si vědomi nedostatků, které se snaží řešit, mimo jiné i v rámci pracovní skupiny na MPSV nebo s MŠMT.

Women for Women zastává názor, že není správné definovat příjemce podpory pouze skrze pobírání dávek ve hmotné nouzi, neboť to z jejich pohledu není spravedlivý systém. Oni sami mají zkušenost s rodinami „ve vakuu“, které jsou chudé a nemohou si obědy dovolit hradit, ale nemají z nějakého důvodu nárok na pomoc od MPSV (například samoživitelka, která má soudem určené výživné, otec dítěte však výživné neplatí, to se jí ale počítá do příjmu).

Organizace vnímá školní oběd jako součást školní docházky. Podle nich by měly mít nárok na oběd hrazený státem všechny děti. „Ve chvíli, kdy systémovou pomoc dáte jen chudým dětem, strašně těžko budete říkat kdo na ni má nárok a kdo ne. Kdyby byl oběd součástí školní docházky a měly by ho všechny děti, odpadla by spousta problémů (stigmatizace dítěte, problémy s anonymitou, administrativa ve školách, atd.) a především fatální dopady, které absence školního obědu dětem bezesporu přináší. Také by odpadlo to řešení kdo na to má právo a kdo ne.“ Tvrzení, že by se zlepšily nejen výsledky dětí ve škole, podkládá organizace svými zkušenostmi z praxe. Mezi efekty, se kterými

¹⁷ MPSV, MPSV spolupracuje s Women for Women, na obědy zdarma může dosáhnout více dětí, 22. 3. 2017

¹⁸ Women for Women, Obědy pro děti, Školní rok 2015/2016 – výsledky

se denně setkávají, je více energie na vyučování, zvýšená školní docházka, lepší školní výsledky, děti se necítí jiné, jsou iniciativnější, lépe zapadnou do kolektivu.

Jako problém programu MŠMT vidí to, že dotace jsou poskytovány na kalendářní rok, zatímco oni zaručují školám, potažmo dětem, finance na rok školní. Peníze z dotace navíc mají k dispozici přibližně v únoru, v lednu musí takto vzniklé „okno“ financovat z jiných zdrojů.

W4W se zaměřují na děti v základních školách. Rozšíření programu na děti v mateřských školách nezvažují z důvodu velké finanční náročnosti a velkého administrativního zatížení. Organizace platí obědy dětem v přípravné třídě ve škole. Pokud se na W4W obrátí rodič dítěte z MŠ nebo ředitel mateřské školy, tak je odkazují na projekt MPSV. Ovšem pokud by byla docházka do mateřské školy povinná (od září 2017 má být), tak by se dle nich situace změnila a měl by být stejný systém, jako pro děti ve škole.

Obecně Women for Women zastává názor, že „jsou věci, které by neměly být o penězích, něco by měly mít všechny děti bez rozdílu. Proč mají mít na základní věci právo jen děti rodičů, kteří si to mohou dovolit, a které mají dokonce i vliv na jejich zdraví a život. Pokud se systém nezmění, tak to v dalších generacích bude problém – ukazuje to zkušenost, jaké fatální následky může mít absence oběda. Vzdělání je důležité a zásadně ovlivňuje budoucí život dětí. Pokud děti na startu nemají šanci a motivaci, držíte je stranou, tak přeberou rodinné vzorce a mají malou šanci na změnu. Když dítě dostane šanci, tak může mít život úplně jiný.“¹⁹

DRAB FOUNDATION, NADAČNÍ FOND – OBĚDY DĚTEM

Hlavní motivací je snaha pomáhat těm rodinám, jejichž ekonomická situace je dlouhodobě nepříznivá a rodičům neumožňuje, aby kupovali svým dětem obědy ve školních jídelnách. Další prioritou programu Obědy dětem je motivovat žáky k lepším výkonům, lepší školní docházce a také k lepší socializaci podporovaných jedinců. Pomoc je poskytována prostřednictvím škol a jídelen tak, aby se obědy dostaly opravdu k dětem, které to potřebují. O zařazení do programu žádá přímo škola či jídelna, ale rodiče mohou na tento program aktivně upozornit a požádat subjekty, aby s nadačním fondem spolupracovaly. Zákonní zástupci dětí zařazených do programu mají povinnost předem oznamovat nepřítomnost dětí ve škole. V případě porušení tohoto ustanovení mohou být jejich děti z programu vyloučeny.²⁰

V roce 2015 se projekt Obědy dětem zaměřoval převážně na Středočeský kraj a Prahu, s podporou MŠMT skrze Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol se v roce 2016 rozšířil s působností po celém území České republiky. Nyní je největší část pomoci směřována do Ústeckého a Moravskoslezského kraje.

V roce 2015 bylo v projektu evidováno 43 škol. V následujícím kalendářním roce už počty stouply a momentálně je zapojeno 217 základních škol a kolem 1200 žáků. Celkové vynaložené prostředky dosáhly téměř 2,5 milionů korun.

¹⁹ Rozhovor proběhl s manažerkou charitativních projektů manželů Tykačových 27. 4. 2017

²⁰ DRAB FOUNDATION, OBĚDY DĚTEM

MŠMT jako významný partner poskytlo nadaci Drab Foundation v roce 2016 částku necelých 2 milionů korun, pro rok 2017 je to přes 3,7 milionů Kč.

SPOLEČNĚ-JEKHETANE, O.P.S. – S OBĚDEM JE ŠKOLA VESELEJŠÍ

Občansky prospěšná společnost Společně-Jekhetane se zaměřuje na pomoc v severovýchodní části České republiky, regionu s vyšší koncentrací sociálně znevýhodněného obyvatelstva. I proto je vedle finanční pomoci zaměřena také na celkovou osvětu (sociální práce prováděná v rodinách dětí). Vedle ekonomického hlediska nenavštěvování školních jídelen dětmi hrají podle této organizace roli i faktory nedůvěry v tam připravovaná jídla či vliv všeobecných stravovacích návyků v rodinách – řada rodin připravuje hlavní teplé jídlo dne odpoledne nebo večer a jako argument pro nezaplacení školních obědů dětem bývá často uváděno, že rodina stejně neušetří, protože by museli vydat poměrně velkou částku za školní obědy na měsíc a přitom stejně každý den nakoupit potraviny a vařit pro celou rodinu.²¹

Projekt *S obědem je škola veselejší* funguje od roku 2016 s podporou MŠMT a tedy za stejných podmínek, jako samotný Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol.

V období od ledna do června 2016 bylo podpořeno 64 žáků z 9 základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Nakonec celkově za rok 2016 projekt zaplatil obědy 128 žákům z 12 škol.

MŠMT jako hlavní partner společnosti Společně-Jekhetane poskytlo z Dotačního programu pro rok 2016 částku 400 tisíc Kč, pro rok 2017 přes 700 tisíc korun.

POHLED AKTÉRA – SPOLEČNĚ-JEKHETANE

Hlavní činností organizace Společně-Jekhetane je poskytování sociálních služeb. Díky tomu jsou v kontaktu i s rodinami s malými dětmi. Většinová klientela této organizace jsou Romové. Podle vyjádření organizace Romové často neposílají děti do mateřských škol z různých, nejen finančních důvodů. Mezi hlavní důvody patří to, že nemají v mateřské škole důvěru, jsou semknutá komunita, která nemá důvod vystupovat ze své vyloučené lokality, nemá potřebu kontaktu s jinými lidmi. Děti vychovávají tradičněji a jsou velmi vázané na matku. Tento postoj upevňuje to, že ani oni, jakožto rodiče, do mateřské školy nechodili.

Organizace se zaměřuje na děti, u kterých je potřeba zvýšit docházku. To se podařilo u 56 % dětí podpořených v roce 2016. To jsou děti z problematických rodin, které se dítěti doma nevěnují a jediné místo, kde se dítě učí, je škola.

Na organizaci se většinou obrací sami rodiče, jen v málo případech se stává, že by byl iniciátorem učitel.

Aktuálně podporují přibližně 150 dětí, z toho 100 v Moravskoslezském kraji a 50 dětí v kraji Olomouckém. Částka, jež stojí oběd, je v krajích nižší, než je vyhláškovaná norma. Díky tomu mohou podpořit více dětí (23 Kč za dítě prvního stupně na den, 25–26 Kč u druhého stupně, tedy cca 450 Kč měsíčně na dítě prvního stupně a 550 Kč u druhého).

²¹ SPOLEČNĚ-JEKHETANE, S obědem je škola veselejší, 2016

PROBLÉMY

*Společně-Jekhetane se díky svému zaměření setkává s negativními reakcemi, které směřují k tomu, že jde o další pomoc pouze Romům. Dále se setkávají s neochotou ředitelů škol. Organizace se setkala s případy, kdy ředitelé nechtěli vystavit dítěti potvrzení o odpuštění stravného, bez kterého nemůže být dítě zařazeno do programu, odmítali obědy organizačně zajistit nebo vyžadovali zaplacení obědů všem žákům na škole.*²²

SVĚTÝLKO, O.P.S. – OBĚDY PRO ŠKOLÁKY

Obecně prospěšná společnost Světýlko je brněnská organizace, která pomáhá dětem ze sociálně slabých rodin po celé republice. Spolupracuje se školou (základní nebo střední) případně stravovacím zařízením, se kterými je podepsána darovací smlouva na částku 5 tisíc korun na jeden školní rok²³. Ač cílovým adresátem je škola, na Světýlko se mohou obrátit i rodiny, ale musí dojít i ke zkontaktování školy (jídelny), která je vždy přímým příjemcem financí poskytovaných obecně prospěšnou společností. Každá žádost o podporu je posuzována individuálně. Využívá se úzké spolupráce s vedením škol, třídními učiteli nebo výchovnými poradci. Informace jsou důvěrné a slouží jen pro kritéria výběru.²⁴

Finanční prostředky jsou získávány pouze od soukromých dárců, z veřejné sbírky a prostřednictvím charitativních aukcí. Projekt funguje od ledna roku 2014. V listopadu roku 2014 organizace platila obědy 71 dětem a vynaložené prostředky představovaly 355 tisíc korun. Rozpočet Obědů pro školáky v roce 2015 byl necelých 260 tisíc korun²⁵. V průběhu prvních měsíců roku 2017 je do projektu zapojeno zatím 10 dětí.

MŠMT – DOTAČNÍ PROGRAM PRO NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE K PODPOŘE ŠKOLNÍHO STRAVOVÁNÍ ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Přesto, že jsou školní obědy dotovány, jsou rodiny, které si ani zbylou část nemůžou dovolit dopláct, a jejich děti tak musí teplý školní oběd vynechat. Mnohdy se tak účastní odpoledního vyučování hladové, což nepříspěvá ani jejich soustředění, ani socializaci v rámci školního kolektivu. Jedná se hlavně o rodiny samoživitelů či o rodiny, které se ocitly dlouhodobě v nepříznivé finanční situaci a velice těsně nesplňují podmínky pro pobírání dávek v hmotné nouzi.²⁶

Cílem Dotačního programu pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol je:

- podpořit školní stravování žáků základních škol, jejichž rodina se ocitla v dlouhodobě nepříznivé finanční situaci,

²² Rozhovor proběhl s ředitelkou organizace 26. 4. 2017

²³ Toto nastavení může školám komplikovat pomoc, protože pokud je ve školním roce např. 194 školních dní (jako ve školním roce 2016/2017), vychází příspěvek na cenu obědu necelých 26 korun. Pomoc tedy může být nedostatečná.

²⁴ Světýlko, o.p.s., Obědy pro školáky

²⁵ Světýlko, o.p.s., I v tomto roce obědy pro chudé děti

²⁶ MŠMT, MŠMT přispěje na školní obědy i v roce 2017, 22. listopadu 2016

- umožnit zlepšení podmínek pro řádný průběh povinné školní docházky žáků základních škol, jejichž rodina se ocitla v dlouhodobě nepříznivé finanční situaci,
- navázat a podpořit spolupráci ministerstva, právnických osob vykonávajících činnost základních škol zapsaných v rejstříku škol a školských zařízení (dále jen "základní škola"), právnických osob vykonávajících činnost zařízení školního stravování zapsaných v rejstříku škol a školských zařízení (dále jen "školní jídelna") a nestátních neziskových organizací v této oblasti.

Příjemci v dotačním programu se mohou stát pouze právníké osoby zřízené ve formě:

- spolku podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“),
- nadace nebo nadačního fondu podle občanského zákoníku,
- ústavu podle občanského zákoníku,
- obecně prospěšné společnosti podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- účelového zařízení registrované církve nebo náboženské společnosti zřízené podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů.

V rámci dotačního programu lze podpořit pouze žáky, kteří jsou žáky základních škol bez ohledu na zřizovatele v případě, že základní vzdělávání v této škole není poskytováno za úplatu a jejichž rodina se ocitla v nepříznivé finanční situaci. Přitom za žáka, jehož rodina se ocitla v nepříznivé finanční situaci, můžeme považovat zejména žáka žijícího v rodině:

- jejíž finanční situace nedovoluje, aby žákovi bylo poskytováno školní stravování za úplatu (žák nevyužívá školního stravování vůbec, ředitel školy nebo školní jídelny již žákovi snížil nebo prominul úplatu za školní stravování podle § 123 odst. 4 školského zákona apod.),
- jejíž finanční situace nedovoluje, aby se žák účastnil těch činností v rámci školního vzdělávacího programu školy, jež vyžadují finanční spoluúčast žáka (sportovní a tělovýchovné akce, výuka plavání nebo lyžařského výcviku, školní výlety, školy v přírodě, divadla, výstavy nebo jiné kulturní akce apod.),
- jejíž finanční situace nedovoluje, aby žákovi pořizovala učebnice, učební pomůcky a školní potřeby či vybavení, které nejsou poskytovány bezplatně podle § 27 školského zákona.²⁷

MŠMT má základní podmínku pro podpořené organizace a ředitele škol, a sice že je nepřípustné dvojí financování školního stravování žáků základních škol zapojených do tohoto dotačního programu z dalších projektů financovaných ze státního rozpočtu nebo Evropského sociálního fondu (například projekt MPSV). Pokud by škola byla zapojena i do dalších projektů se stejnou tematikou, které poskytují finance z neveřejných zdrojů, musí být striktně odděleno, kteří žáci jsou podporováni

²⁷ MŠMT, Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol na rok 2017

z rozpočtu státního nebo evropského na jedné straně, a na druhé straně z rozpočtu neveřejného získaného sbírkou, darem, prostřednictvím sponzora apod.²⁸

Dotační program MŠMT začal poskytovat finanční prostředky NNO poprvé pro rok 2016, a to 30 milionů korun, které byly rozděleny mezi organizace Women for Women, o.p.s. (27 622 729 Kč), Drab Foundation, nadační fond (1 977 271 Kč) a Společně-Jekhetane, o.p.s. (400 000 Kč). V první polovině roku 2016 se prostřednictvím uvedených NNO do projektu zapojilo 890 škol z celé České republiky, podpořeno bylo více než čtyři a půl tisíce žáků. Pro rok 2017 získaly podporu v celkové výši opět 30 milionů korun stejné organizace, tedy Women for Women, o.p.s. (25 568 816 Kč), Drab Foundation, nadační fond (3 720 000 Kč) a Společně-Jekhetane, o.p.s. (711 184 Kč).

POHLED AKTÉRA – MŠMT

Celý program je závislý na osobě ministra, na jeho prioritách – současná ministryně (jaro 2017) má o problematiku financování obědů zájem, proto také dotační program vznikl. Jeho budoucnost je ale vzhledem k blížícím se volbám a celé situaci na ministerstvu nejednoznačná.

Zatížení ministerstva programem je nárazové, celoročně se mu věnují dva lidé. Větší nápor vzniká při vyhlášení a schvalování a poté při kontrolách. Důležitá je pro ministerstvo závěrečná zpráva, kterou vypracovávají NNO agregovaně za všechny svoje zapojené školy. V té ministerstvo sleduje hlavně míru zlepšení školní docházky. Právě tento efekt školní stravy je důvodem, proč se tuto problematiku rozhodlo řešit ministerstvo školství, i když spatřují danou problematiku jako sociální a patřící MPSV. Oba resorty si nyní dle MŠMT nekonkurují, spíše se doplňují – program MPSV zajišťuje obědy ve školách těm nejchudším, MŠMT dalším chudým. Výběr dětí, který probíhá přes osobu třídního učitele (ředitele školy), považují za neoptimálnější, protože zná dítě a jeho rodinu nejlépe.

Úvodní podmínka determinující, která NNO se může zapojit – její působnost alespoň ve dvou krajích – vyplynula z obavy MŠMT, aby organizace byla dostatečně velká a zkušená, aby očekávaný nápor zájemců zvládla a aby se dostalo pomoci do větší oblasti, více subjektům. Jako omezující, že se pomoc naopak nedostane ke všem, tuto podmínku nevnímají.

Určení peněz na kalendářní rok a nikoli školní vyplývá ze zákona a předpisů. Je to dotační program, dotace jsou přidělovány vždy na kalendářní rok. Program je cíleně vyhlášován na podzim předchozího roku tak, aby peníze byly k dispozici na začátku roku. Vzhledem k tomu, že jde o peníze ze státního rozpočtu, který má ministerstvo k dispozici až začátkem ledna a musí vše projít administrativním kolečkem schvalování, reálně se peníze k NNO dostanou až v únoru. Dle vyjádření zástupkyň ministerstva NNO peníze v lednu dostanou, ale nemohou je vyfakturovat. Pokud dochází k vracení peněz z NNO, je to dle nich kvůli tomu, že je nestihnou vyčerpat do konce daného kalendářního roku. V rámci kalendářního roku mohou organizace peníze přesouvat mezi potřebnými, nemusí tedy za absence jednoho žáka peníze vracet, mohou je poskytnout jinému.

Administrativní zatížení pro školy je dle MŠMT malé, to nevidí jako bariéru. Skutečným problémem je dle nich lidský faktor, iniciativa a zájem jednotlivých vedení škol a pedagogů. Dle ministerstva je nyní celá věc na straně škol.

²⁸ MŠMT, Vyhlášení výsledků Dotačního programu pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol pro rok 2017

MATEŘSKÉ ŠKOLY

Zástupkyně ministerstva nedokáže uvést důvod toho, proč je program zaměřen jen na základní školy a ne i na školy mateřské. Vidí potřebnost takového programu i pro MŠ, dokonce v minulosti takové návrhy zaregistrovala a i ona sama dala takové podněty. Vše prý ale musí projít diskusí a schvalováním (ministryně, političtí náměstci a další), ale nyní (jaro 2017) na to není vzhledem ke konci funkčního období ministryně příhodná doba.

Vzhledem k povinnosti předškolního vzdělávání od září 2017 je potřebnost rozšíření programu do MŠ ještě výraznější. Povinnost předškolní docházky bude jen na 4 hodiny denně, přičemž ředitel mateřské školy může stanovit začátek v rozmezí od 7 hodin do 9 hodin. Pokud MŠ budou navštěvovat děti z chudých rodin, jež si nemohou dovolit stravné, bude se dítě muset vyhnout pobytu v zařízení v době oběda (např. docházka od 7 do 11 hodin a oběd od 11:30). Toto řešení by dle zástupkyně MŠMT uvítaly i některé romské iniciativy.

ALTERNATIVNÍ NASTAVENÍ PROGRAMU A HLEDÁNÍ SYSTÉMOVÉHO ŘEŠENÍ

Na ministerstvu se jednalo o tom, že by na obědy zdarma mohly mít nárok všechny děti bez ohledu na chudobu rodiny, neboť stravování je součástí vzdělávání. Z finanční analýzy vyplynulo, že takto vysoké sumy nelze najít ve státním rozpočtu (téměř 3,5 mld. Kč na jeden školní rok pro děti aktuálně navštěvující MŠ a 3 mld. Kč pro děti na prvním stupni ZŠ). Takováto suma by musela být financována z evropských fondů (jako program MPSV). To by ovšem opět nebylo systémové řešení, neboť by fungovalo jen omezenou dobu a po skončení programu by peníze na zajištění obědů opět nebyly.

Systémové řešení není ale ani program MŠMT, protože v současné podobě je závislý na osobě ministra i na práci NNO. Oním hledaným systémovým řešením by podle zástupkyň MŠMT mohlo být nastavení, které by zajišťovalo automaticky (aby s tím školy neměly práci) podporu z MPSV na základě toho, že rodina má sociální problémy. Nešlo by ale určit jen podle příspěvků (dávek v hmotné nouzi), neboť ty nedokáží zachytit i osoby těsně kolem této hranice, které mají značné finanční problémy. Hranice by musela být stanovena výpočet nějakého násobku životního minima, aby na podporu dosáhli chudí, nejenom ti nejchudší. Tato pomoc by musela být organizována MPSV, MŠMT nemá informace o příspěvcích/dávkách.²⁹

MPSV – OPERAČNÍ PROGRAM POTRAVINOVÉ A MATERIÁLNÍ POMOCI (OBĚDY DO ŠKOL)

Program ministerstva práce a sociálních věcí označený jako Operační program potravinové a materiální pomoci (OP PMP)³⁰ existuje především díky Fondu evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD) z jehož zdrojů je hrazeno 85 % výdajů. Další 15 % je financováno z prostředků státního rozpočtu.

Primárním cílem je vytvořit podmínky pro úspěšnou integraci dětí do společnosti, tj. poskytnout jim vzdělání, rozhled a dovednosti, které jim v takové integraci pomohou. Při dosahování integračních

²⁹ Rozhovor proběhl se dvěma zástupkyněmi odboru předškolního, základního, základního uměleckého a speciálního vzdělávání 9. 5. 2017

³⁰ Obědy hrazené dětem ve školních jídelnách jsou jednou částí OP PMP, která je definovaná jako oblast intervence I – Potravinová deprivace dětí a její snižování prostřednictvím bezúplatného školního stravování v zařízeních školního stravování mateřských a základních škol a víceletých gymnázií.

cílů ale naráží pomáhající subjekt kromě jiných i na překážky rázu čistě ekonomického. Rodičům se nyní nabízí možnost právě tuto finanční překážku překonat. Vyhlídkou pomoci je nejen kvalitnější strava pro děti v předškolním věku a vypěstování jejich stravovacích návyků, ale zejména právě vůbec jejich zapojení do předškolní přípravy, a to v mateřské škole, kterou MPSV považuje za integrační prostředí par excellence.³¹

Poskytnutím obědů zdarma chce MPSV dosáhnout u žáků škol v hmotné nouzi těchto efektů:

- zlepšení školní docházky (jednak se rodiče nemající prostředky na svačinu a na oběd někdy nerozpakují raději dítě do školy neposlat vůbec, jednak je docházka jednou z podmínek pomoci),
- zvýšení účasti dětí na zájmových kroužcích a v družině nebo školním klubu (dítě, jež odejde po vyučování domů, se již zpátky do družiny, klubu nebo na kroužek nevrací, tím spíše, bydlí-li v prostorově vyloučené lokalitě),
- integrace v třídním kolektivu (dítě není tím, že mu rodiče nezaplatili oběd, stigmatizováno a vyděleno – což platí za podmínky, že se spolužáci nedozví, že za něj oběd platí někdo jiný)
- škola naváže komunikaci a následně spolupráci s rodiči (která často není v případě sociálně vyloučených rodin dostatečná a spíše je vztah hostilní).³²

Oprávněnými žadateli v této výzvě jsou kraje a hl. m. Praha. Oprávněnými partnery podle pravidel OP PMP mohou být školy, které poskytují vzdělávací služby na základě zákona č. 561/2004 Sb.

o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a zařízení školního stravování poskytující stravování pro žáky škol v souladu s uvedeným zákonem a rovněž s vyhláškou č. 107/2005 Sb., o školním stravování, která jsou registrovaná v Rejstříku škol MŠMT.

MPSV pro školní rok 2016/2017 nastavilo tyto podmínky podpory:

- dítě je ve věku 3–15 let,
- dítě (respektive jeho zákonní zástupci) je v hmotné nouzi alespoň 3 měsíce (platí ve druhé výzvě pro rok 2017, první výzva pro rok 2016 vyžadovala hmotnou nouzi po dobu 20 měsíců) – tento fakt ověřuje místně příslušný Úřad práce,
- žák nesmí mít v průběhu podpořeného období neomluvené absence a jen 10 % absencí omluvených (v případě potvrzení od lékaře toto omezení neplatí),
- oběd musí být sněden dítětem v zařízení školního stravování,
- podpora žáků na ZŠ praktických a ve speciálních třídách běžných ZŠ je možná, ale její míra nesmí být větší než je podíl žáků vzdělávaných podle SVP v celkovém počtu žáků základních škol v kraji.

Současné podmínky nastavení vychází z požadavků Evropské komise na transparentnost výběrového klíče. Z tohoto požadavku vyplynula jako ukazatel chudoby hmotná nouze. Kraj v programu funguje jako žadatel a jako příjemce. Kraj následně oslovuje školy, které se v kraji nachází. Pokud škola projeví zájem o zapojení do projektu, stane se partnerem projektu. Kraj na základě partnerských smluv se školou rozesílá peníze školám přes jejich zřizovatele. Důležitou roli hrají Úřady práce, které představují lidem v hmotné nouzi možnost dotace školních obědů pro jejich děti.

³¹ MPSV, FEAD (OP PMP)

³² MPSV, FEAD (OP PMP)

Z fondu není hrazena pouze cena obědu, ale i 5% paušál, který slouží k úhradě nákladů spojených s administrativou. Příjemcem paušálu nemůže být kraj (jakožto složka státu), paušály se musejí předat těm, kteří pracují s cílovou skupinou, tedy škole.

Kolik peněz dostane škola je odvozeno od jednotkové ceny oběda. Škola na konci školního roku v závěrečné zprávě vykazuje množství obědů, které bylo odebráno.

Celkově se na období 2016 až 2020 ministerstvu podařilo získat z evropských fondů celkem 400 mil. Kč., které umožní podpořit až 20 tisíc dětí ročně. Pro první výzvu pro rok 2016 bylo připraveno celkem 26 milionů korun. Zapojily se ale jen dva kraje, Liberecký a Jihomoravský. Ve školním roce 2016/2017 se do projektu mělo zapojit 200 škol v celkem čtyřech krajích, které navštěvuje dle odhadů 3 400 dětí, jejichž rodiče se nacházejí v hmotné nouzi a je jim oběd dotován.

Liberecký kraj

Ve druhém pololetí školního roku 2015/2016 se do projektu zapojilo 373 dětí z 23 škol v celém kraji.³³ Vynaložené prostředky se dostaly přes částku 840 tisíc korun. I díky změkčení podmínek druhé výzvy OP PMP (zkrácení doby, po kterou rodina pobírá příspěvek v hmotné nouzi na 3 měsíce z původních 20) se do programu ve školním roce 2016/2017 zapojilo 40 škol.

Jihomoravský kraj

Do první výzvy projektu pro období únor až červen 2016 se zapojilo 54 škol a bylo podpořeno přes 350 dětí.³⁴ Prostředky, které mohl kraj v této první výzvě získat, přesáhly 2,2 milionu korun. V roce 2016/2017 se do programu přihlásilo 49 škol.

Hlavní město Praha

Do projektu Obědy do škol se kraj zapojil poprvé ve školním roce 2016/2017. Plánuje rozdělit 4 miliony korun mezi víc než 700 dětí. Zatím se zapojilo 67 škol z devíti městských částí.

Kraj Vysočina

Do projektu Obědy do škol se kraj zapojil poprvé ve školním roce 2016/2017. Může využít přes 4,4 milionu korun, přičemž tyto prostředky by dle odhadu představitelů kraje mohly pomoci až 768 dětem v 50 přihlášených školách.

Na školní rok 2017/2018 bude na obědy pro děti z chudých rodin uvolněno 35 milionů korun. Do operačního programu se tento rok přihlásilo 8 krajů. K Libereckému a Jihomoravskému kraji, Kraji Vysočina a Praze se nově přidají také kraje Královéhradecký, Moravskoslezský, Karlovarský a Plzeňský. Celkem by se mělo zapojit 458 škol, z toho nejvíce v Moravskoslezském kraji (101). Celkem by mělo pomoc obdržet téměř deset tisíc dětí z nemajetných rodin.³⁵

³³ Liberecký kraj, Liberecký kraj připravuje projekt na obědy ve školách pro následující školní rok, 16. 3. 2016

³⁴ Jihomoravský kraj, Kraj poskytne bezplatnou stravu dětem ohroženým chudobou

³⁵ Výzva je v době vydání zprávy stále otevřená, nemusí se tedy jednat o konečný počet. Kraje, které o dotaci zažádají do konce října 2017, mohou získat dotaci pouze na 2. pololetí; MPSV, Díky projektu MPSV může obědovat už 10 tisíc dětí, 27. 6. 2017

POHLED AKTÉRA – MPSV

Operační program je plánovaný pro programové období 2014–2020. Vzhledem k tomu, že se tato problematika řeší poprvé, bylo potřeba nastavit nějakým způsobem systém a případně ho upravit podle sebraných zkušeností. Po pilotním roce byla upravená například doba nutné hmotné nouze nebo podmínka malé míry omluvených hodin.

Projekt hodnotí jako úspěšný. Sice čekali jeho rychlejší rozjezd, ale nyní (v době výzvy 3. ročníku) se zdá, že projekt jen potřeboval svůj čas a rozjíždí se jeho implementace do více krajů.

Současnému nastavení prý bývá vytýkáno zejména to, že na pomoc nedosáhnou lidé, kteří jsou na hranici hmotné nouze nebo nemají na pomoc v hmotné nouzi nárok kvůli přiznanému vyššímu příjmu, který reálně nemají (matky samoživitelky, jež mají přiznané výživné na dítě, které ale otec neplatí). MPSV si je vědomo, že těmto osobám při současném nastavení nepomůže, i když je jejich finanční situace špatná. Na to, aby byla pomoc poskytována i této skupině, by byl potřeba klasický projektový aparát a individuální přístup. Proto spolupracují úzce s organizací Women for Women, která má kapacitu na to poskytovat pomoc více adresně a poskytne tak pomoc i v těchto případech.

Další výtka, se kterou se nepřímo setkávají i ze strany nezapojených krajů, je ta, že je to další pomoc těm, co se o děti nestarají, nepracují, zneužívají dávky apod. Dle MPSV není možné trestat děti za to, jaké mají rodiče. Navíc to, že jsou finance směřovány rovnou ke školám, vylučuje jejich zneužití a zaručuje to, že se pomoc dostane skutečně k dítěti. Třetím argumentem jsou právě podmínky hmotné nouze, které zaručují, že se dotyčný bude dostavovat na Úřad práce. Zároveň je sledována docházka dítěte (jinak může být pomoc v hmotné nouzi odebrána).

MPSV se snaží, aby byla celá situace pro kraj i školy administrativně co nejméně zatěžující. Projektová žádost, kterou vypracovává kraj, je prý velice jednoduchá, neboť se nemusí vymýšlet aktivity projektu a rozpočet je součtem požadavků škol. Školy na konci školního roku odevzdávají závěrečnou zprávu, ve které uvádí, kolik obědů bylo odebráno. Pokud se objeví nějaký administrativní nedostatek v žádostech či v závěrečných zprávách, mají čas na nápravná opatření. Zatím nedošlo k uplatňování sankcí.

MPSV vítá to, že existují neziskové organizace, které doplňují svými měkkými výběrovými pravidly tvrdé nastavené projektu MPSV.³⁶

POHLEDY DALŠÍCH KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ PROGRAMU MPSV

POHLED AKTÉRA – LIBERECKÝ KRAJ

Liberecký kraj je v problematice ze všech krajů nejaktivnější. Byl zapojen již do pilotního ročníku, spolu s MPSV spoluvytvářeli jeho pojetí, v rámci komise pro školství Asociace krajů přesvědčovali k zapojení i ostatní kraje, projekt představovali i Evropské komisi a úzce spolupracovali i s organizací Women for Women.

V Libereckém kraji projekt rozjížděla na politické úrovni radní Alena Losová a na úrovni škol i spolupráce MPSV metodička předškolního vzdělávání a školního stravování Libereckého kraje Eva Martínková. Důležité bylo přesvědčení radní, že je potřeba situaci řešit, neboť školní oběd je nezbytný

³⁶ Rozhovor proběhl se dvěma zástupci odboru ostatních evropských fondů 24. 4. 2017

pro to, aby se žáci účastnili výuky. „Pokud chceme, aby škola byla centrem obce, tak v ní žáci musí zůstat i odpoledne. A pokud tam mají zůstat i odpoledne, musí dostat najíst.“

Liberecký kraj začal nejprve spolupracovat s Women for Women, kterým na transparentní účet připsali částku na obědy dětem v Libereckém kraji. Poté, když se začala rýsovat možnost pomoci FEAD – Operační program potravinové a materiální pomoci, úzce spolupracovali s Ministerstvem práce a sociálních věcí a pomohli prosadit současné nastavení v Evropské komisi³⁷.

Aby se projekt rozšířil, tak přesvědčovali radní a náměstky z jiných krajů, aby se do programu zapojili. Diskuze probíhaly na asociaci krajů, bohužel v mnoha krajích chyběla politická vůle. Za Liberecký kraj řešil podporu obědů zdarma odbor školství, ostatní kraje se nechtěly zapojit z důvodu, že se jedná o sociální dávku, která se netýká školství. Libereckému kraji se bohužel nepodařilo je přesvědčit, že by se tím měl zabývat právě rezort školství, neboť obědy mají pozitivní dopady v této oblasti.

Když kraj poprvé školy oslovil, tak se setkali s velkým zájmem. V pilotním ročníku bylo ale určení toho, kdo na pomoc má nárok tak přísné, že se většina škol nezapojila.

Největší překážkou prý bylo to, že kraj není zřizovatelem základních a mateřských škol, což komplikovalo komunikaci a předávání informací. Na druhou stranu se dle bývalé radní na toto nelze vymlouvat. Děti jsou občany kraje, krajský úřad má přenesenou působnost na obce a města, krajská metodička školního stravování komunikuje s veškerými školními jídelnami a školami. Proto když je současné nastavení takové, tak by měl pomáhat kraj a nevymlouvat se, že by mohlo být nastavení jiné.

Program hodnotí velmi pozitivně. Kromě již jmenovaných pozitiv se zlepšila i komunikace rodičů se školami. Za 2 roky tohoto programu se podařilo odstranit největší slabiny programu, a to přísné nastavení délky hmotné nouze a velkou administrativu pro vedoucí školních jídelen.

Na straně ředitelů škol se nesetkávali se žádnými stížnostmi. Ředitelé škol oceňovali, že se kraj do programu zapojil a mohou pomoci dětem, jejichž rodiče si nemohou dovolit platit obědy. Někteří ředitelé škol se do programu nechtěli zapojovat, protože již spolupracovali s W4W a všechny děti, které dle nich pomoc potřebovaly, ji již měly od této organizace.

Kraj se nepotýkal s žádnými problémy ani s negativním veřejným míněním. Nakonec nebylo ani nutné navýšení pracovního úvazku, agendu zvládá metodička školního stravování.

Před vstupem do programu MPSV si kraj zjišťoval mnoho informací o školním stravování ve svém kraji. Z interní zprávy vyplynulo, že nejméně obědvají středoškoláci, ale z jiných než finančních důvodů. Nejpalčivější situace byla v mateřských školách. Mateřské školy při nezaplacení stravného nekomunikovaly často jinak, než že dítě z docházky vyřadily. K tomu docházelo u mnoha dětí a velkou motivací pro vstup do programu bylo právě snížit počet dětí vyřazovaných z MŠ.³⁸

Eva Martínková, na závěrečné konferenci k projektu zdůraznila právě vliv příspěvků na docházku do mateřských škol. „Dítě, které neprojde mateřskou školou, není obvykle dostatečně připraveno na přechod na základní školu a je ohroženo neúspěchem ve vzdělávací kariéře hned na jejím startu. Přitom dítě nelze umístit do mateřské školy, aniž by se v ní stravovalo. Finanční překážka stravného

³⁷ Původně byla potravinová pomoc koncipována tak, že by měly chudé děti dostávat ve škole speciální potravinový balíček. To by dle více aktérů vedlo k velké stigmatizaci dětí a nesouhlasu rodičů.

³⁸ Rozhovor proběhl s bývalou radní Libereckého kraje 28. 4. 2017

v mateřských školách tak v důsledku generuje obrovskou skupinu nevzdělaných nebo neúspěšných dětí“.³⁹

POHLED AKTÉRA – KARLOVARSKÝ KRAJ

Karlovarský kraj aktuálně do programu vstupuje, proběhlo oslovení relevantních škol. Zájem projevil 21 z nich. Uskutečnil se rovněž informační seminář pro školy se zástupci MPSV a Libereckého kraje. Do připravovaného projektu se nakonec zapojilo 26 škol.

Kraj zvažoval zapojení do projektu již na počátku. Důvodem nepodání projektové žádosti byla značná administrativa a personální zatížení. Převládala i obava ze samotné realizace daného projektu. Ke změně došlo po volbách v roce 2016 a změnou vedení kraje, které je této podpoře nakloněno.

V Karlovarském kraji projekt řeší odbor školství, mládeže a tělovýchovy, protože byl vedením kraje pověřen, a to zejména z toho důvodu, že má k mateřským a základním školám nejbližší, a to skrze financování (přímé výdaje), realizaci rozvojových programů, apod. Obsahově však daná problematika spadá pod odbor sociální. Zatím vše vykonávají pracovníci kraje v rámci své stávající agendy, nedošlo k přijetí nového pracovníka. Jedná se tedy o práci nad rámec běžné agendy, za kterou tito zaměstnanci neobdrží z projektu žádné finanční ohodnocení. V samotném zorientování se v programu a během jeho chodu a při komunikaci se školami pomáhají praktické rady od kolegů z jiných krajů, které jsou již v projektu zapojeny.

Bariér či nedostatků spatřují zástupci kraje několik:

- Zaměření programu je na příliš úzkou cílovou skupinu (lidé v hmotné nouzi), kdy se s financováním obědů svých dětí potýkají např. i matky samoživitelky.
- Nevýhodou programu je i omezená časová platnost (jeden školní rok), kdy je vyplácena podpora. Pokud program v dalších letech skončí, tak se vše vrátí do starých kolejí. Systémovým opatřením by byla dlouhodobá podpora ze státního rozpočtu.
- Také realizace přes kraje se aktéroví jeví jako zbytečně komplikovaná. Kraje nejsou zřizovatelem základních a mateřských škol. Role žadatele by spíše měla být u konkrétní školy nebo jejího zřizovatele (obce). Došlo by tím k výraznému zjednodušení. Nezanedbatelné je i to, že pozice zřizovatele k dané škole je vždy významnější zejména při řešení možných problémů, které se v projektu mohou objevit.
- Stále se obávají administrativní náročnosti.

V kraji nejsou zcela spokojeni ani se spoluprací s MPSV. Problém byl a je hlavně v nedostatku informací, chybí seminář pro příjemce a informace jsou i protichůdné. Komunikace s MPSV není optimální. Vše je řešeno za pochodu. Část dokumentů k projektu se měnila v průběhu vyhlášené výzvy (např. metodika, smlouva o finančním partnerství a její přílohy).

Jako odrazující pro zapojení dalších škol spatřují v Karlovarském kraji strach ze zapojení do nějakého projektu, dále administrativní zátěž pro školu, kde mají rovněž nedostatek pracovních sil, a to zejména v menších školách. Školy mohou upřednostňovat zapojení do programu W4W, kde je administrace menší a program pokrývá širší cílovou skupinu.

V Karlovarském kraji nepociťují negativní veřejné mínění ohledně zaměření programu, uvědomují si ale malé všeobecné povědomí o existenci programu. Nemají obavu ani z možné stigmatizace dětí,

³⁹ MPSV, FEAD (OP PMP)

budou se snažit vést program s maximální ochranou soukromí dětí i jejich rodičů v souladu s platnou legislativou.

Přes kolegy z odboru sociálních věcí byla neziskovým organizacím rozeslána informace o zapojení Karlovarského kraje do projektu. Ke konkrétním konzultacím zatím nedošlo, ale určitě se jim v kraji nebrání.

Primárně by měl problematiku dětí z chudých rodin, jejichž rodiny si nemohou dovést platit obědy (v MŠ stravné), podle zástupců kraje řešit stát ve spolupráci s územní samosprávou a neziskovým sektorem.⁴⁰

POHLED AKTÉRA – ÚSTECKÝ KRAJ

V Ústeckém kraji neřeší problematiku Odbor školství, mládeže a tělovýchovy, ale Odbor sociálních věcí. Odbor školství se k programu staví tak, že se ho netýká, neboť operační program vyhláší Ministerstvo práce a sociálních věcí.⁴¹ Naopak Odbor sociálních věcí zastává názor, že by tento program měl řešit Odbor školství, protože v rámci odboru školství funguje metodik školního stravování, který komunikuje se školami a toto by mělo patřit mezi jeho pracovní činnost.

Ústecký kraj spatřuje 2 velké bariéry toho, proč do programu nevstoupil. Je to jednak zaměření operačního programu a jednak duplicita dávek.

Kraj by do operačního programu vstoupil, pouze pokud by se změnilo jeho zacílení a pomoc by nebyla poskytována (jen) chudým rodinám, které docházejí na Úřad práce, ale hlavně matkám samoživitelkám. Modifikaci operačního programu řešili s paní Šiškovou Grznárovou z Odboru ostatních evropských fondů MPSV. Tato úprava byla zamítnuta Evropskou komisí.

Dle Odboru sociálních věcí mají lidé v hmotné nouzi již jiné dávky, ze kterých by měli obědy platit a dochází zde k duplicitní pomoci. Podpora by měla směřovat k těm, kteří na dávky nemají z nějakého důvodu nárok.

Další překážkou vstupu do projektu je to, že žadatelem a příjemcem dávky je kraj, který není zřizovatel škol. To komplikuje koordinaci se školami. Zřizovateli škol jsou obce, tak by bylo podle nich logičtější, kdyby žadatelem byla obec, která školu zřizuje. Kraj prý předal informace z ministerstva obcím, se školami nekomunikoval.

Z důvodu nesouhlasu se zacílením operačního programu kraj nepodnikl žádné další kroky. Školy by prý ale měly o tuto pomoc dětem zájem. Příjemcem dotace je ale kraj, a na krajském úřadě se program nesetkal s kladnou odezvou. Kraj se také účastnil jednání na asociaci krajů, ale jednání sociální komise (nikoli školské, kde vystupovali lidé z Libereckého kraje, viz výše). Program představovala paní Budínová z MPSV, a snesla se na ni velká kritika zejména kvůli duplicitě dávek apod.

Dalším problémem zavedení by podle zástupkyně kraje byla velká administrativní náročnost pro krajský úřad, který by si dotaci musel nechat schvalovat orgány kraje.

Na krajský úřad se prý v minulosti obraceli občané, kteří se o programu dozvěděli v tisku a chtěli vědět, proč do programu kraj nevstoupil. S negativními reakcemi, ani s tím, že by se jednalo o „další

⁴⁰ Rozhovor proběhl se zástupcem Karlovarského kraje z oddělení vzdělávání a evropských programů odboru školství, mládeže a tělovýchovy 24. 5. 2017

⁴¹ Tento postoj prezentoval při rozhovoru zástupce Ústeckého kraje z odboru školství.

dávku pro Romy“ se v Ústeckém kraji nesetkali (ale možná i jen proto, že jednání nepostoupila dál a nejednali se školami ani občany).⁴²

POHLED AKTÉRA – MŠ A ZŠ V PRAZE; ZAPOJENÁ DO OPERAČNÍHO PROGRAMU MPSV

Ředitelka pražské školy, která je do programu zapojená, hodnotí velice pozitivně vliv předškolního vzdělávání. Dle ní MŠ dětem pomůže v nastavení režimu (musí ráno vstát a někam jít), v pohybování se ve společnosti mimo rodinu, naučí dítě novým věcem, udržet pozornost a přitom si děti pořád mohou dovolit pláč, pomazlit se s paní učitelkou atd.

Děti, které navštěvovaly MŠ, jsou oproti těm, které ji nenavštěvovaly dle paní ředitelky více připravené, nevykřikují, dokáží se soustředit, chodit ve dvojici, lépe se orientují v budově školy. Navíc vstupují na základní školu již s nějakým kamarádem z MŠ, mají kolem sebe známé tváře a nejsou na první třídu takříkajíc samotné. To vše jim pomáhá školu lépe zvládat.

První informaci o operačním programu MPSV dostala škola od obce, tedy v případě Prahy od městské části. Na schůzkách předali informace rodičům, v případě, že bylo potřeba zjistit dodatečné informace, obraceli se na obce. Obce pak užitečné informace, které zjišťovaly za pochodu, přeposílaly všem zapojeným školám.

Výběr dětí ve škole probíhal tak, učitelé nejprve vytypovali rodiny, které by mohly mít o pomoc zájem. Rodiče si paní ředitelka pozvala na schůzku a seznámila je s touto možností. Rodiny prý pomoc ale často nechtějí. Buď jsou hrdé a chtějí situaci zvládnout samy nebo mají rezignovaný postoj a tvrdí, že jim by stejně nikdo nepomohl. Naopak se paní ředitelka setkala s tím, že na dotaci dosáhl někdo, kdo tak chudý reálně nebyl a pak se jí chlubil.

Program MPSV má dle nich samé plusy. Poskytuje konkrétní pomoc, peníze jdou přímo do škol, takže nehrozí zneužití. Administrativa je v porovnání s jinými projekty malá a také má projekt konkrétní výsledky. Administrativa školy zabere cca 2 hodiny měsíčně. Paní hospodářka musí mít děti na extra papíře a na konci školního roku poslat vyúčtování. Ve vyúčtování vynásobí cenu obědu počtem dní v měsíci, ve které dítě bylo ve škole. V současnosti jsou ze školy zapojené 4 děti.

Administrativní bariéra se týká dle paní ředitelky spíše obavy z obtížnosti a časové náročnosti či z toho, že dostanou sankce za malé administrativní chyby (například razítko na špatné straně). Ale tento projekt je prý na vykazování velmi jednoduchý a navíc kraj a obec pomáhá.

Jako slabinu programu vidí to, že zejména v první vlně byl krátký čas, po který mohli rodiče podat žádost. Ve druhé vlně byla doba delší, ale nevhodně situovaná do období letních prázdnin a rodiče žádost nechávali na poslední chvíli a pak ji nestihli podat.

Na škole kromě programu MPSV podporují děti v rámci rodičovského fondu. Z těchto příspěvků hradí třem dětem nejen stravu, ale i školkovné. Tak zabránili tomu, aby rodiče přestali dítě dávat do mateřské školy.⁴³

⁴² Rozhovor proběhl se zástupkyní Ústeckého kraje z odboru sociálních věcí 3. 5. 2017

⁴³ Rozhovor proběhl s paní ředitelkou 19. 4. 2017

POHLED AKTÉRA – MŠ A ZŠ V KARLOVARSKÉM KRAJI; NEZAPOJENÁ DO OPERAČNÍHO PROGRAMU MPSV

To, že si rodiče nemohou dovolit platbu za stravné je podle paní ředitelky jeden z hlavních důvodů, proč rodiče děti do mateřské školy neposílají. Mezi další důvody patří to, že například na vesnicích nemohou dítě do mateřské školy dopravit nebo je matka dítěte doma a nevidí důvod ho do mateřské školy posílat.

Rozdíl mezi dětmi, které nenavštěvovaly MŠ a těmi, které ano, je v první třídě dle paní ředitelky velký. Děti, které nenavštěvovaly mateřskou školu, nejsou zvyklé na kolektiv, jsou víc plačtivé, hůře snášejí změnu. Je to problém zejména v uzavřenějších rodinách, menších rodinách a na vesnicích, ve kterých dítě nemá často ani vrstevníky. Takové děti neumějí komunikovat s dospělými ani vrstevníky a neví, jak si hledat kamarády. Rodiče také občas neví, co by mělo dítě zvládat před nástupem do první třídy.

Na této škole fungovalo ještě před zavedením programů ministerstev hrazení věcí, které si rodina nemůže dovolit zaplatit, přes sdružení rodičů a přátel dětí. Sdružení shromažďuje finance od soukromých dárců a z akcí a dlouhodobě podporuje děti, jejichž rodiče nemají na zaplacení obědů či stravného nebo například na školu v přírodě. Za léta, co tuto možnost nabízejí, se setkali spíše s pozitivním přístupem, ale i hrdostí rodičů, kteří nechtěli pomoc přijmout, aby jejich společenský kredit neklesl. Tuto pomoc využilo v průběhu posledních 6 let přibližně 4–5 dětí, některé více let za sebou. Momentálně mají v rámci klubu přátel dostatek finančních prostředků k podpoře dalších dětí, ale žádné další dítě tuto pomoc nepotřebuje.

Škola přemýšlela o zapojení se do programu MPSV, vnímá ho spíše pozitivně. Uvítali by ho zejména, pokud by neměli prostředky z klubu přátel nebo by naopak potřebovali zajistit více dětí. Do programu nevstoupili, protože je pro takto malý počet žáků administrativa oproti hrazení z vlastních zdrojů velmi náročná.

Kraj zjišťoval zájem škol a předával materiály z MPSV. Ale informace, které o programu mají, se vztahují k prvnímu pilotnímu ročníku. Proto by se při vstupu obávali velkých administrativních nákladů, vykazování každého gramu mouky a sankcí za nedodržení formálních záležitostí. Na velkých městských školách dle nich může být problémem menší vztah k žákům a tím pádem nižší empatie.

V problematičtějších lokalitách v kraji (v Teplé, Chebu, Žlutici, apod.) by dle zpráv paní ředitelky ředitelé zapojení kraje do projektu velmi uvítali, pokud by v něm nebyly zásadní problémy s administrativou a sankcemi. Dle paní ředitelky se školy obávají vysokých sankcí a penále, neboť mají nepříjemné zkušenosti z jiných projektů, a tak nechtějí riskovat.⁴⁴

⁴⁴ Rozhovor proběhl s paní ředitelkou 18. 4. 2017

5. ZÁKLADNÍ PŘEHLED PRAXE ZE ZAHRANIČÍ

Tato kapitola poskytuje přehled zahraniční praxe, týkající se financování obědů ve školství. Důraz je kladen na Slovensko, které systematicky řeší problematiku již od roku 2004.

V Evropě můžeme nalézt země, ve kterých jsou školní obědy hrazené zcela státem. Běžnější je částečné financování jídel či provozu formou:

- úhrady obědů skupině školáků vybraného věku, většinou nejmladším či znevýhodněným,
- částečné dotace na provoz školních jídelen a jiných služeb souvisejících s poskytováním jídla,
- programů a kampaní, které umožňují školám poskytovat žákům produkty jako je ovoce či mléko.

STÁTY S PLNĚ HRAZENÝMI ŠKOLNÍMI OBĚDY

FINSKO

Finsko poskytuje obědy zdarma všem žákům od roku 1948. Obědy jsou poskytovány přibližně 830 000 žákům od předškolního do vyššího sekundárního vzdělávání.

ŠVÉDSKO

Ve Švédsku mají žáci nárok kromě obědu (tradičně ve formu bufetu) i na školní večeři zdarma (od roku 1973).

PLNĚ HRAZENÉ OBĚDY PRO NIŽŠÍ ROČNÍKY ZŠ

SKOTSKO

Ve Skotsku mohou od ledna 2015 všechny děti v první až třetí třídě (ve věku cca 5–7 let) čerpat oběd zdarma každý den.

ANGLIE

V Anglii mají nárok na obědy zdarma děti v předškolním věku (od 4 do 7 let) v rámci programu Universal infant free school meals (UIFSM), který spadá pod Children and Families Act 2014. Docházka do „infant school“ je povinná.

DOTOVANÉ OBĚDY

FRANCIE

Žáci, respektive jejich rodiny, za obědy platí polovinu jejich ceny, zbytek je dotovaný. Francie má přísné regulace, které upravují složení, kvalitu obědů a skladbu jídel během časové periody 20 dní.

ESTONSKO

Estonsko dotuje obědy školáků z velké části. Státem jsou dotované obědy pro základní a střední školy. Stát hradí cenu jídla, ostatní náklady (elektřinu, mzdy) platí buď rodiče, nebo kraje / obce. Některé školy poskytují žákům i snídaně, kterou financuje lokální správa (kraje, obce). Kromě toho má Estonsko programy na mléko a ovoce do škol.

ZVÝHODNĚNÉ OBĚDY PRO ZNEVÝHODNĚNÉ SKUPINY OBYVATEL

SLOVENSKO

Slovensko poskytuje dotace na stravování dětí v mateřských a základních školách. Nárok na dotaci má dítě, které:

- navštěvuje mateřskou nebo základní školu a žije v rodině, která se nachází v hmotné nouzi (její průměrný čistý měsíční příjem za posledních 6 měsících nepřesahuje životní minimum nebo pobírá dávku v hmotné nouzi),
- navštěvuje mateřskou nebo základní školu, ve které je alespoň 50 % dětí z rodin, kterým je poskytována tato dávka.

Dotace na podporu výchovy ke stravovacím návykům dítěte ohroženého sociálním vyloučením je poskytována na každý den, ve kterém se dítě účastnilo vzdělávacího procesu a odebralo jídlo. Výše dotace je nastavena na 1 € na oběd a 0,35 € na jiné jídlo, nejvýše však 1 € na den.

Tato dávka se poskytuje žadateli na základě zákona č. 544/2010 Z. z., o dotacích v působnosti Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky. Žadatelem o dávku nemůže být rodič dítěte, ale:

- zřizovatel školy (s výjimkou krajského školního úřadu),
- obec dle sídla školy (pokud je zřizovatelem krajský školní úřad),
- občanské sdružení, jehož členy jsou rodiče nebo jiní zástupci dítěte a přátelé školy (pokud je zřizovatelem školy krajský školní úřad).

O DOTACÍCH

Dotace byla zavedena v roce 2004 (zákon je z roku 2010, do té doby se dotace poskytovala na základě ministerské vyhlášky).

Dotace se v průběhu let neměnila – ani její poslání, ani podmínky pro její poskytování. Měnila se pouze právní forma, na jejímž základě se dotace poskytuje. Jediné, co se změnilo, je, že se rozšířila skupina žadatelů, kteří mohou o dotaci požádat. Stalo se tak z praktických důvodů, protože jednou z podmínek získání dotace bylo, že žadatel se nesmí dopustit nelegálního zaměstnávání. Několikrát se to ministerstvu stalo, že obce nelegálně zaměstnávaly, a proto nemohly o dotaci požádat.

Od roku 2015 ministerstvo umožnilo požádat o dotaci nejen obcím (jako zřizovatelům). O dotaci může požádat přímo i škola (základní škola nebo mateřská škola), a to v odůvodněných případech. Hlavním důvodem je právě porušení nelegálního zaměstnávání ze strany obce jako zřizovatele. Původně by škole nebyla z tohoto důvodu poskytnuta dotace na stravu a doplatily by na to zejména děti ohrožené sociálním vyloučením.

Rozšířil se tedy pouze okruh žadatelů – samotná dotace jako taková, její cíl, zaměření a obsah se v průběhu 13 let nezměnily.

DŮVODY ZAVEDENÍ DOTACE

V roce 2004 se dělala celková velká reforma ve všech sociálních dávkách a byl vytvořen jednotný příspěvek na dítě. Přestaly se poskytovat příspěvky na děti v různých výškách podle velikosti příjmu a byl zaveden jeden paušální příspěvek.

Na druhé straně se zvažovala opatření, která by motivovala děti k tomu, aby se účastnily vzdělávacího procesu. Jedním z těchto nástrojů a opatření, které se zdály jako velice účinné (a nyní je prokázané praxí), je právě dotace na stravu dítěte ve škole.

Na začátku byla podmínka, že rodič musí přispět na stravu dítěte alespoň jednou korunou za jeden den stravování. Časem se tato podmínka vytratila, protože existují rodiny v extrémně chudých podmínkách, které mají hodně dětí, a i ta jedna koruna byla pro ně hodně. Navíc při přechodu na euro se už koruna nedala v přepočtu ani vyjádřit.

Na stravu jednoho dítěte je určeno jedno euro na den. Ministerstvo nesleduje, zda jsou peníze využité přímo na stravu nebo i na platy zaměstnanců či provoz jídelny. Školy mají zavedené denní stravovací jednotky, ve kterých jsou pravděpodobně zahrnuté i ostatní provozní náklady. Patří tam i fixní režijní náklady a náklady na potraviny, které jsou součástí receptů – toto vše blíže určuje školský zákon.

Ministerstvo v zásadě vychází z denní stravovací jednotky (obvykle má tato jednotka hodnotu 1,19 euro = jeden oběd na jednoho žáka stojí obvykle 1,19 euro). Ministerstvo poskytne dotaci 1 euro a zbytek částky cca 0,19 eura doplácí buď rodiče, nebo zřizovatelé školy (podle možností a jejich finanční situace).

ZPŮSOB POSKYTOVÁNÍ DOTACE

Dotace je poskytována na základě žádosti žadatele. Žádost mohou podávat pouze právnické osoby, které vyjmenovává zákon. Dotace se nikdy nedostane přímo do rukou rodiče. Oprávněný žadatel je zřizovatel základní školy nebo mateřské školy, případně samotná škola jako taková. Peníze jsou zasílány přímo školám a pouze školám.

Tam, kde fungují jídelny zvláště mimo školu (jsou nasmlouvané školou), obhospodařuje stravu pro žáky také škola tak, že jí v jídelně objednává a kupuje. Finance z dotace směřují tedy přímo do škol a školy už s nimi následně hospodaří.

Ministerstvo nezkoumá a nezajímá ho, jak si školy zabezpečují stravu pro děti, zda ji přímo vaří, nebo stravu objednáávají, za jakou sumu ji vaří atd. Zajímá je pouze počet dětí a počet odebraných jídel, protože to nemusí být pouze obědy. Stravu mohou školy rozdělit do více jídel tak, že dítěti dají snídani (rohlík se sýrem) plus oběd. V případě mateřských škol je možné peníze rozdělit na stravu dítěte během celého dne (dopolední přesnídávka, odpolední svačina) – výška dotace je však stále pouze 1 euro. V případě, že se dítě neúčastní z jakéhokoliv důvodu vyučování, tak mu nárok na příspěvek na stravu nepřísluší, protože se neúčastnilo vzdělávacího procesu. Rodič si v době absence dítěte ve škole nebo školce nemůže přijít jídlo pro něj vyzvednout. Dotace se váže na přímou účast dítěte ve vzdělávacím procesu.

NASTAVENÍ DOTACE

Původně se zvažovalo, že dotace bude poskytována jen dětem, které jsou z rodiny, jejíž příjem je maximálně ve výšce životního minima. Z důvodu administrativní náročnosti vzalo ministerstvo v úvahu fakt, že ve školách, ve kterých je až 90 % dětí z rodin, kterým je poskytována pomoc v hmotné nouzi, je zcela neefektivní vyčleňovat ostatní děti. V regionech, ve kterých je velká koncentrace chudoby a znevýhodněných dětí, poskytují dotace všem dětem ve škole (automaticky). Jakmile je ve škole víc než 50 % dětí z takto chudých rodin, dotace směřuje pro všechny děti ve škole. V tomto případě je nízká pravděpodobnost, že je ve škole „milionářské“ dítě. Předpokládá se spíš, že ostatní děti ve škole jsou z rodin, které se nacházejí těsně nad životním minimem, nebo se jedná o nižší střední třídu. Podle ministerstva je spravedlivější a jednodušší dát dotaci všem.

Současné nastavení považuje ministerstvo za dobré. Diskutovali však téma absence – zda může mít dítě nárok na oběd i když nepřijde do školy a chce si ho vzít domů. Toto užití není v souladu s účelem poskytnutí této dotace, protože účelem dotace je podpořit účast dítěte ve vzdělávacím procesu a ne ho každý den pouze krmit. Takové pojetí by vlastně znamenalo zvýšení příjmů pro rodiče, protože k tomuto mají sloužit příspěvky pro děti, které už pobírají.

Cílem této dotace (a také dotace na školní potřeby) je dostat dítě do školy a vzdělávat ho a také ho naučit soustředit se na výuku a na pravidelnou docházku. Kromě příspěvku na stravu je zavedený i příspěvek na školní potřeby (sešity, pastelky, atd. – zákon je přesně vyjmenovává). Obě dotace se nacházejí v jednom balíku. V momentě, kdy dítě splní nárok na dotaci na stravu, má současně nárok i na dotaci na školní potřeby. Dotace na školní potřeby se poskytuje maximálně ve dvou dávkách. Vždy na začátku školního roku (nebo v pololetí), když se děti zabezpečují školními potřebami na půl roku dopředu. Tato dotace je poskytována jednorázově, opět o ni žádá zřizovatel školy resp. přímo škola, ti také dotaci obdrží.

Dotace na stravu je poskytována vždy jednou měsíčně po předložení žádosti, která je doplněna seznamem dětí. Měsíční frekvence vyřizování žádosti se ministerstvu osvědčila, nejsou s tím podle nich žádné problémy. Jestliže stihne škola požádat o tuto dotaci do 25. dne v měsíci, dostane peníze ještě do konce toho daného měsíce. Žádosti se zpracovávají velmi rychle.

ROLE RODIČE

Podmínkou dotace je, že dítě je z rodiny, která se nachází v hmotné nouzi. Rodina tedy musí být příjemcem dávky v hmotné nouzi. Rodiče musí nejprve uplatnit nárok na dávku v hmotné nouzi a musí ji i pobírat. Když se jedná o rodinu, která je se svým příjmem pod životním minimem, ale nepobírá dávku v hmotné nouzi, tak si musí rodiče zajít na Úřad práce, kde jim na základě jejich nízkého příjmu vystaví potvrzení nezbytné pro účely poskytnutí dotace na stravu. S tímto dokladem (že se jedná o rodinu s příjmem pod životním minimem) se pak rodiče hlásí ve škole, aby je škola zařadila do seznamu. Rodič se tedy musí sám aktivně přihlásit na Úřadu práce a také ve škole.

Rodiče dostávají ve škole každý měsíc předpis, kolik bude stát stravování dítěte. V tomto okamžiku musí doložit, že jsou buď v hmotné nouzi, nebo musí přinést potvrzení, že se jedná o rodinu s příjmem pod životním minimem. Poté jsou zařazeni do dotačního programu. Většinou školy samy aktivně a rády rodičům v tomto ohledu poradí.

KONTROLA ŠKOLY

Úřad školy kontroluje. Prověřují se a porovnávají seznamy dětí. Do škol chodí kontroly a ověřují i docházku dětí zapsanou v klasifikačních arších a třídních knihách. V minulosti nastaly případy, že si škola špatně vysvětlila zákon a poskytovala stravu i dětem, které se nezúčastnily vyučování.

ODEBRÁNÍ DOTACE

Dítěti může být dávka na stravu odebrána, ale pouze ze zákonných důvodů – rodině se zlepší životní situace a „vypadne“ z hmotné nouze, nebo dítě nechodí do školy. V tomto případě nemá nárok na dotovanou stravu. Jiné důvody neexistují.

STIGMA

Lokálně, přímo ve školách nebo v chudých oblastech, se obvykle nesetkávají s negativními postoji k této dotaci. Spíše obecně mezi obyvatelstvem se šíří „hoaxy“ o dotacích pro „cikánské“ děti. Když se něco takového konkrétně vyskytne ve škole, záleží především na tom, jak to zvládne a vysvětlí třídní učitel, když na to upozorňují jiné děti, které to vědí od svých rodičů.

V lokalitách, kde je vysoká koncentrace chudých dětí a je poskytována dotace celé škole, tak tam logicky nejsou žádné problémy, protože dostávají všichni stejně. Tam, kde je dotace poskytována cíleně jen některým dětem, většinou také problémy nejsou, protože těchto dětí je tak málo, že to nikomu „nebije do očí“ a hlavní je, že tyto děti chodí do školy.

Na začátku to bylo horší a tato problematika se častěji řešila, ale postupně se dotace zaběhly a nyní jsou vnímány zcela přirozeně. V poslední době ministerstvo nezaznamenalo konkrétní výhrady k dotaci, zatímco na začátku jim lidé psali a dotaci kritizovali. V tomto ohledu pomohlo vysvětlování, že dotace jsou pouze na stravu ve škole, rodiče je nedostávají přímo do rukou a dotace je podmíněna přítomností dítěte ve výuce.

VÝSLEDKY / HODNOCENÍ

Zavedením dotací se ministerstvu podařilo omezit záškoláctví. Děti, které dnes nechodí do školy, jsou (podle ministerstva) pouze „těžcí záškoláci“ – záškoláci, kteří se už pohybují na pomezí zákona v trestní rovině. Chudé děti začaly doopravdy chodit do školy, výrazně se zlepšila jejich školní docházka.

Kladný výsledek není však dosažen pouze vlivem dotací, protože je tam ještě mnoho dalších opatření ať už u nich v rezortu práce, sociálních věcí a rodiny, ale i v rezortu školství. Existuje celá řada dalších restriktivních opatření. Jestliže je dítě záškolák, snižuje se rodině pomoc v hmotné nouzi, odnímá se příspěvek na dítě, snižuje se o polovinu rodičovský příspěvek a další. V boji se záškoláctvím nepomohly tedy jen dotace na stravu, je tam mnoho dalších, jiných opatření, ale dotace na stravu k tomu určitě kladně přispěly.

BARIÉRY / STÍŽNOSTI

Někdy se objevují stížnosti škol na rozsáhlou administrativu s dotací spojenou. Musí dělat seznamy dětí každý měsíc a musí je porovnávat s docházkou, kontrolovat apod. Jsou to však jen jednotlivé případy.

Bariérou je, že všechny procesy nejsou zautomatizované, protože ne všechny školy jsou kvalitně zabezpečené výpočetní technikou (v některých vesnicích není internet, nemají počítače).

ZHODNOCENÍ PŘÍNOSU DOTACÍ

Ministerstvo pravidelně dotace sleduje a vyhodnocuje. Jediné, co je vedlo po dobu realizace ke změně nastavení zákona, bylo už zmíněné nelegální zaměstnávání v některých obcích, což dřív vedlo k nesplnění zákonných podmínek a zamítnutí dotace.

Ministerstvo pravidelně uveřejňuje zprávu „Sociální situace“, která reflektuje mimo jiné i problematiku dotací. Dotace na stravu je nedílnou součástí sociálních opatření, takže je součástí celkové zprávy o Sociální situaci. Samostatně tato dotace na stravu není analyzovaná – je pouze součástí celkové analýzy celé sociální situace.

*Ministerstvo nemá v současnosti v oblasti dotace na stravu žádnou potřebu něco měnit, rozšiřovat ani rušit. Neplánují se dělat žádné změny. Systém je dle ministerstva nastavený správně, což jim dokazuje praxe.*⁴⁵

MAĎARSKO

V Maďarsku proběhl v letech 1999 až 2002 pilotní projekt jídla zdarma v mateřských školách. Program cílil na děti ve věku 3–6 let. Dětem byla poskytována zdarma 3 jídla denně. Do programu se zapojily takřka všechny romské děti, zejména ty, jejichž rodiny mají nízký příjem a nemohly by si dovolit kvůli finanční náročnosti obědů posílat dítě do školy. Výsledkem byla větší míra socializace těchto dětí.⁴⁶

Projekt byl zaveden na základě skutečnosti, že děti, které nechodí do MŠ, jsou znevýhodněny po celý zbytek svého života. Na základě tohoto pilotního programu byla jídla zdarma v mateřských školách pro děti ze znevýhodněných rodin zavedena v září 2003.⁴⁷ Stejně jako v pilotním projektu jsou od té doby určitým dětem poskytována 3 jídla zdarma denně. To, kdo má nárok na jídla zdarma se mění.

Podle statistik z roku 2013 je v Maďarsku 31,1 % lidí ohroženo chudobou a sociálním vyloučením a 23,9 % je silně materiálně deprivovaných. Maďarsko investovalo na sociální výdaje 21,3 % HDP (ČR 20,2 %, Slovensko 19,9 % a Polsko 17,6 %), průměr v EU byl přitom 28,3 %. Ministr vzdělávání (Magyarország oktatásügyi minisztereinek listája) Zoltán Balog, představil plán na rok 2017, dle kterého má nyní nárok na jídla v MŠ zdarma dítě z rodiny, jejíž příjem je nižší než 130 % minimální mzdy. Z toho vyplývá, že jídlo zdarma čerpají přibližně dvě třetiny dětí.⁴⁸ Na jídlo zdarma mají dále nárok rodiny s třemi a více dětmi, děti s postižením či chronickým onemocněním a také děti pod státní ochranou (týrané aj.).

V roce 2017 stát vynaložil na projekt pro cca 270 000 dětí 60 miliard forintů (5,2 milionu korun). V roce 2015 byla zavedená povinná školní docházka do mateřské školy pro děti od 3 let. V tomto roce se také uvolnila pravidla pro poskytování jídel zdarma.

PORTUGALSKO

Děti ze znevýhodněných rodin mají nárok na mléko a bezplatné nebo částečně dotované obědy. V minulých letech běžel program Programa Escolar de Reforço Alimentar, který zajišťoval snídaně žákům, kteří nemají dostatek potravy. Snídaně byly poskytovány přibližně 12 000–14 000 žáků, které vytypovala škola.

NĚMECKO

Rodiny s nízkým příjmem mají nárok na sociální dávky, které jim pomohou obědy zaplatit. Rodičům pobírajícím příplatek na dítě, pomoc v nezaměstnanosti (ARBEITSLOSENGELD II) a sociální pomoc (SOZIALGELD, SOZIALHILFE) náleží dále balíček dávek, které souvisejí se vzděláváním dítěte a jeho účastí na životě komunity. Jedná se o dávky peněžní i věcné. Oprávněnou osobou je rodič dítěte. Prostřednictvím dávek lze hradit obědy např. ve škole nebo družině, a dále jednodenní a vícedenními

⁴⁵ Rozhovor proběhl se zástupcem odboru státní podpory a strategie sociální a rodinné politiky na MPSVR SR 26. 4. 2017

⁴⁶ Eurochild, Children First: Better Public Spending for Better Outcomes for Children and Families, 2014

⁴⁷ European Commission against Racism and Intolerance, Third report on Hungary, 5. 12. 2003

⁴⁸ The Budapest Beacon, Two-thirds of Hungarian children to receive free school lunches, 11. 2. 2015

výlety dětí organizovaných např. školou (ve výši skutečných nákladů), osobní školní potřeby (do výše 100 € na dítě na rok), cestovní náklady pro žáky (ve výši skutečných nákladů), přiměřenou podporu na vzdělávání (ve výši skutečných nákladů), účast na sociálním, kulturním životě obce, docházka do zájmových kroužků (do výše 10 € na dítě na měsíc).⁴⁹

LITVA

Litva poskytuje obědy zdarma pro přibližně 80 000 – 90 000 dětí. Školáci mají nárok na oběd zdarma, pokud je průměrný příjem na jejich rodinného příslušníka za měsíc nižší než 1,5násobek příjmů státní sociální podpory (153 EUR).⁵⁰

KYPR

Na Kypru dětem poskytují svačiny zdarma školní jídelny. Projekt je financovaný z prostředků ministerstva školství a církví.

SLOVINSKO

Ve Slovinsku mohou žáci prvního stupně ZŠ získat plně hrazené školní obědy, pokud se jeho rodina nachází pod stanovenou hranicí chudoby. Žáci na druhém stupni mohou získat dotaci ve výši 70 % nebo 40 %.⁵¹

SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku, (a v Anglii, pokud jsou děti ve vyšších ročnících) mají děti obvykle nárok na školní obědy zdarma, pokud rodina pobírá jedno z následujících:

- Income Support,
- income-based Jobseeker's Allowance,
- income-related Employment and Support Allowance,
- support under Part VI of the Immigration and Asylum Act 1999,
- the guaranteed element of Pension Credit,
- Child Tax Credit (provided you're not also entitled to Working Tax Credit and have an annual gross income of no more than £16,190),
- Working Tax Credit run-on - paid for 4 weeks after you stop qualifying for Working Tax Credit,
- Universal Credit.

USA

Ve Spojených státech amerických existuje více programů, které zajišťují obědy zdarma dětem z nízkopříjmových rodin. Tím největším je NSLP (National School Lunch Program), který byl zaveden již v roce 1946. Program běží na více, než 100 000 školách a jiných zařízeních. Kromě toho existuje School Breakfast Program, který poskytuje těmto dětem snídani. ⁵² V roce 2010 čerpalo v rámci těchto programů snídani zdarma 16 milionů dětí a obědy 32 milionů dětí.

⁴⁹ MPSV, Systémy podpory rodin s dětmi ve vybraných zemích EU

⁵⁰ The Baltic Course, 80,000 children in Lithuania to get free school meals, 5. 8. 2015

⁵¹ Eurydice, School meals in Europe, 2016

⁵² USDA Food and Nutrition Service, Evaluation of the School Breakfast Program Pilot Project: Final Report, 2004

6. SHRnutí REŠERŠE A POHLEDU AKTÉRŮ

DŮVODY PRO DOTOVÁNÍ OBĚDŮ

Stravování ve školních zařízeních je pro dítě důležité z mnoha důvodů. Pomáhá začlenění dítěte do kolektivu, má pozitivní dopad na školní docházku i prospěch, má vliv na stravovací návyky i zdravotní prospívání dětí (obezita, podvýživa). To potvrzují i oslovení aktéři (NNO, ředitelky škol). Případné stravování zdarma v mateřských školách by mohlo odbourat hlavní překážku, proč se děti, zejména z vyloučených lokalit, předškolního vzdělávání neúčastní.

Současný systém sociálně vyloučené příliš nemotivuje, aby děti do mateřských škol posílali. Děti, které do mateřské školy nechodí, mají nižší šanci, že se vymaní z bludného kruhu sociálního vyloučení. Podle dat OSN sbíraných mezi Romy ze sociálně vyloučených lokalit a lidmi z jejich okolí mají ti, kteří chodili do MŠ dva a více let přibližně šestapadesátiprocentní šanci, že budou pracovně aktivní. Ti, kteří tam nechodili nebo chodili jen rok, mají šanci asi pětatřicetiprocentní. To potvrzují i americké longitudinální studie.

PRAXE ZE ZAHRANIČÍ

V rámci programů jídla zdarma pro děti ze znevýhodněných oblastí lze jako dobrý příklad uvést Slovensko a Maďarsko, které mají komplexní a dostupné programy. Na Slovensku mohou obědy zdarma získat děti v mateřských a na základních školách, pokud pochází z chudé rodiny nebo navštěvuje školu, kde má na tuto dotaci nárok více než 50 % dětí. V Maďarsku je pomoc mířená na děti z mateřských škol širší. Nárok na tuto pomoc mají kromě dětí z chudých rodin i rodiny s třemi a více dětmi, děti s postižením či s chronickým onemocněním a také děti pod státní ochranou (týrané aj.).

SOUČASNOST A BUDOUCNOST

Většina aktérů se shoduje, že by bylo třeba hledat systémové řešení. Stávající programy jsou nyní funkční a doplňují se, avšak program ministerstva práce v roce 2020 skončí a program ministerstva školství má před sebou nejistotu v podobě parlamentních voleb. Navíc program MŠMT je zacílený pouze na žáky základních škol.

Oba programy fungují dobře v tom, že peníze putují přímo školám a školním jídelnám, takže je jisté, že pomoc doputuje skutečně dítěti a není prostor pro zneužívání financí. Systém navíc umožňuje vysokou anonymitu – děti nemusí vědět, kdo oběd platí. To snižuje možnou stigmatizaci dětí.

Problémem je zacílení programu, ve kterém se protíná mnoho faktorů. Jedním z nich je požadavek na přesné nastavení, který si zvolilo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Výhoda programu MPSV je transparentnost a jasné vymezení toho, kdo na příspěvek má nárok, a to skrze pobírání dávek v hmotné nouzi, na druhou stranu ale na pomoc nedosáhnou určité skupiny, které by pomoc potřebovaly – například matky samoživitelky, které mají přiznané výživné na děti, které ale otec neplatí. Další výhodou je možnost informování potenciálních cílových skupin na úřadech práce, na které docházejí.

V kontrastu s programem MPSV je přístup MŠMT a neziskových organizací více individuální – posuzují konkrétní případy a zkoumají reálnou situaci rodiny dítěte. MŠMT však přiznává, že si tento způsob práce může dovolit právě díky tomu, že MPSV poskytuje pomoc plošně chudým rodinám. Z pohledu organizace Women for Women, neziskové organizace s největší působností v oblasti poskytování

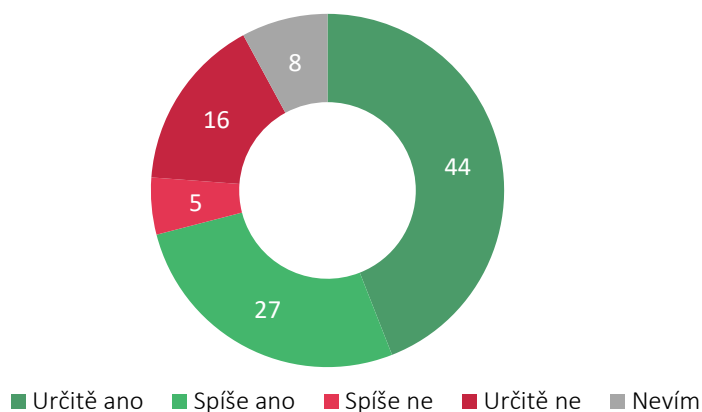
obědů pro žáky základních škol, stát momentálně nemá systematické a plně funkční řešení, a proto do této problematiky musí zasahovat neziskové organizace. To směřuje k přístupu, který je například ve Finsku, kde je vnímán oběd jako součást školní docházky - tím pádem mají obědy zdarma všichni žáci mateřských, základních i středních škol.

7. REPREZENTATIVNÍ VÝZKUM MEZI VEŘEJNOSTÍ

Pohledy institucionálních aktérů byly popsány v minulých kapitolách. Pro tvorbu politiky je důležitý mimo to i pohled veřejnosti, která politiky financuje z daní i je jejich příjemci. MEDIAN provedl na přelomu května a června reprezentativní průzkum na vzorku N = 1066 respondentů, ve kterém veřejnost odpovídala na otázky ohledně zapojení kraje do programu MPSV a nároku na obědy zdarma.

Veřejnost dotaci obědů pro děti z chudých rodin podporuje. Kraj, ve kterém respondent bydlí, by se měl zapojit podle 71 % dotázaných. V krajích s nejvíce sociálně vyloučenými lokalitami – Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský – je podpora programu nadprůměrná. Vysoká (>85 %) je také v Libereckém a Zlínském kraji. Počet respondentů na kraje je však malý (33–137 na kraj), je třeba počítat s větší statistickou chybou.

Měl by se kraj, ve kterém respondent žije zapojit do programu MPSV?

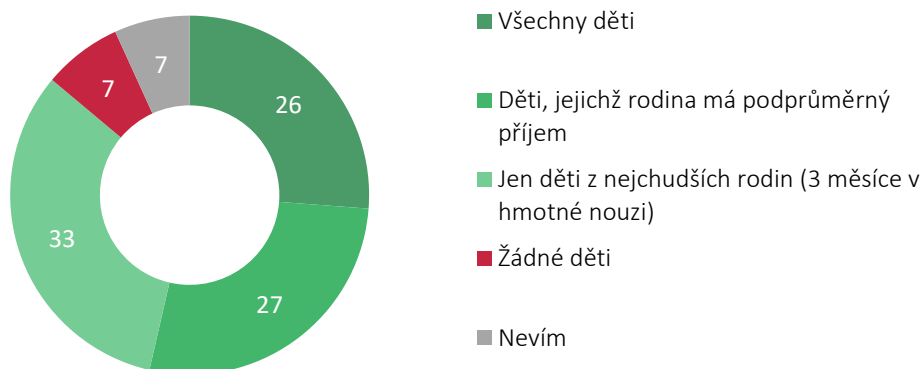
V současné době jsou obědy (nebo ve školkách stravné) zdarma dětem z chudých rodin poskytovány prostřednictvím programu Ministerstva práce a sociálních věcí. Žadatelem a příjemcem podpory je kraj, který peníze dále předává školám. V současném školním roce jsou zapojeny 4 kraje.
OB01. Měl by se váš kraj zapojit do projektu, aby chudé rodiny mohly požádat o hrazení obědů ve školce či škole?

Názory na to, jaké děti by měly mít nárok na obědy zdarma, se liší. Přibližně čtvrtina (26 %) si myslí, že by obědy zdarma měly dostávat všechny děti, bez dalších podmínek. Přibližně stejně velká skupina lidí (27 %) by dávala obědy zdarma dětem z rodin, jež mají podprůměrný příjem a třetina respondentů (33 %) by obědy zdarma poskytla dětem z nejchudších rodin (podmínka hmotné nouze). Přibližně 7 % lidí si myslí, že by obědy zdarma neměly dostávat žádné děti, dalších 7 % neví.

Obědy zdarma všem dětem by chtěli zejména lidé ve věku 30–39 let, tedy skupina respondentů, která má nejčastěji školou povinné děti. Nejpřísnější definici skupiny dětí, která by měla dostat obědy zdarma, by preferovali vysokoškolsky vzdělaní lidé. Širší pomoc by preferovali lidé s nižším než vysokoškolským vzděláním, tedy skupina, které by se pomoc častěji týkala.

Obědy zdarma pro všechny děti by preferovali podnikatelé (40 %) a lidé v domácnosti / na rodičovské dovolené (38 %). Důvodem může být mimo jiné to, že OSVČ v minulosti vypadávali z některých veřejných politik směřujících na podporu rodin s dětmi (např. nemožnost uplatnit slevu na děti při OSVČ daního přes výdajové paušály) a proto mohou preferovat opatření, které nebere v potaz roli pracovního statusu a příjmu rodiče. U zaměstnanců má největší podporu třetí varianta, tedy podpora dětí z nejchudších rodin.

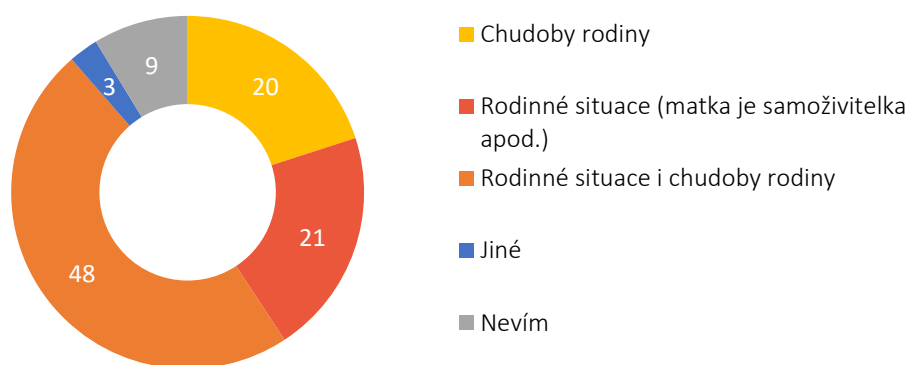
Které děti by měly mít nárok na obědy zdarma?

OB02. Které děti by měly mít nárok na obědy zdarma, které by byly placené z daní?

Téměř polovina respondentů (48 %) by rozhodovala jak dle chudoby rodiny, tak i podle rodinné situace. K této variantě by se přikláněli více lidé s vysokoškolským vzděláním (56 %). Vysokoškolsky vzdělaní by tedy byli pro přísné omezení dle chudoby, ale zvažovali by i rodinnou situaci. Přibližně pětina lidí (20 %) by rozhodovala pouze na základě rodinné situace. Tuto variantu by nejvíce preferovali lidé se SŠ bez maturity a vyučení. Většina respondentů (91 %), kteří zvolili možnost „jiné“, zopakovala, že by obědy zdarma měly mít všechny děti bez dalších podmínek.

Dle čeho by se mělo rozhodovat o nároku na oběd zdarma?

OB03. Na základě čeho by mělo být rozhodnuto o tom, které děti získají nárok na oběd zdarma? Podle...

Informace o výzkumu:

- Výzkumu se účastnil reprezentativní vzorek 1 066 respondentů.
- Sběr dat probíhal v období od 8. května do 5. června.
- Respondenti byli vybráni kvótním výběrem.
- Vzorek je reprezentativní pro populaci ČR 18+ dle věku, pohlaví, vzdělání, velikosti místa bydliště, kraje (kvóty) a strany volené ve volbách do PSP 2013 (dovážení dat).
- Výzkum realizovala společnost MEDIAN s.r.o. (člen SIMAR) exklusivně pro nadaci Open Society Fund Praha.
- Náhodná statistická odchylka činí +/- 1,5 procentního bodu u postojů, které zastává 5 % respondentů až +/- 3,5 procentních bodů u postojů, které zastává 50 % respondentů.

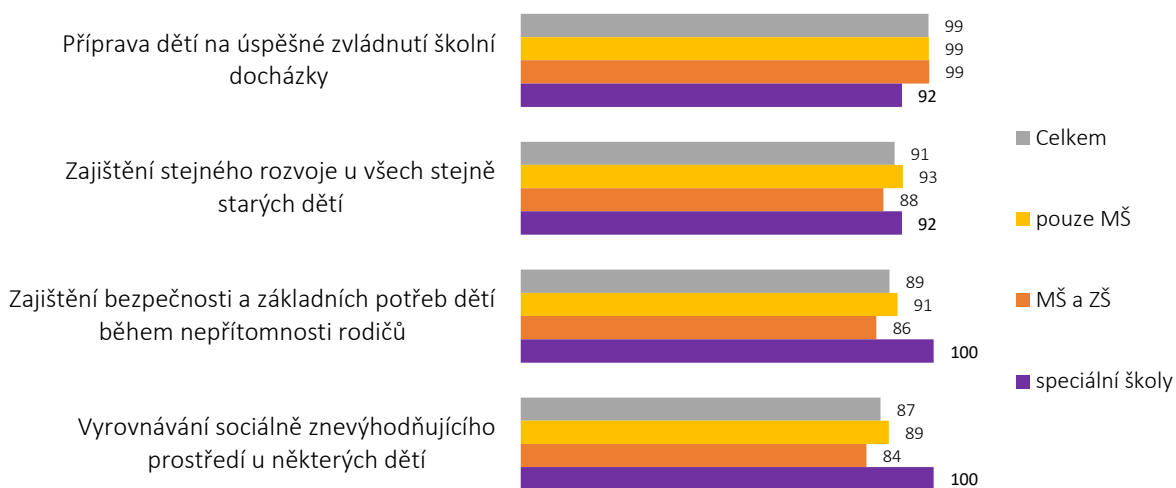
8. VÝZKUM MEZI ŘEDITELI MŠ A ZŠ

Úspěšnost programů je částečně závislá na přístupu ředitelů základních a mateřských škol. S dětmi a rodinami jsou v každodenním kontaktu a vědí, s jakými problémy se potýkají. Proto MEDIAN oslovil reprezentativní vzorek 477 českých mateřských a základních škol s cílem zjistit, zda znají programy, přes které jsou poskytovány žákům obědy (v MŠ stravné) zdarma, co jim brání programy využívat, jaké jsou/byly by dopady jejich zavedení a to, jak situace vypadá na jejich škole.

MATEŘSKÉ ŠKOLY: FUNKCE A VÝBĚR DĚTÍ

Takřka všichni ředitelé mateřských škol souhlasí s tím, že úkolem předškolního vzdělávání je příprava dětí na školní docházku (odpověď určitě ano + spíše ano 99 %). Drtivý souhlas (87–91 %) je ale i se všemi dalšími funkcemi předškolního vzdělávání. Ředitelé speciálních MŠ více akcentují vyrovnávání nevýhod dětí ze znevýhodňujícího prostředí. U vyrovnávání sociálních rozdílů však vyjadřuje jen 45 % respondentů rozhodný souhlas (určitě ano) zaobecnými funkcemi mateřských škol.

Funkce předškolního vzdělávání

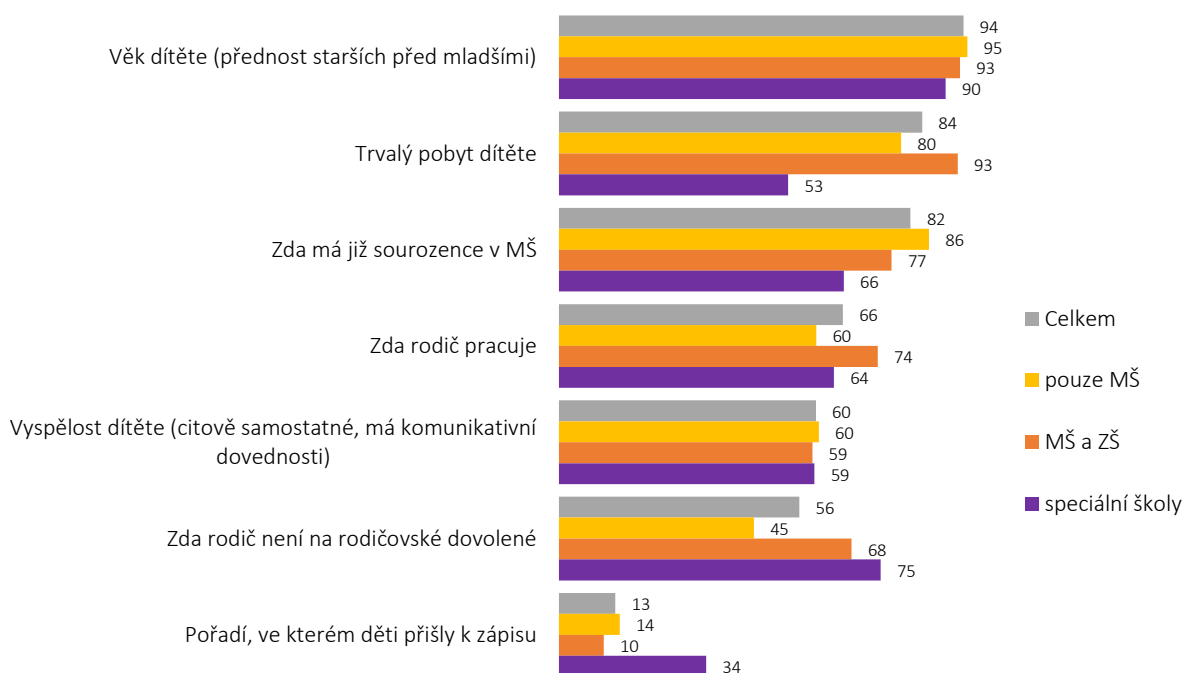
N = 330 (MŠ)

SKOLKY01. Do jaké míry jsou podle Vás následující věci funkcí předškolního vzdělávání?

Pozn. znázorněn je součet odpovědí určitě + spíše ano; v %

V případě, že se do mateřské školy hlásí více dětí, než škola může přijmout, nejvíce by měla mateřská škola zohledňovat věk dítěte. Dvě třetiny zástupců MŠ si ale myslí, že by se měla zohledňovat pracovní aktivita rodičů. Což není dovoleno a v minulosti tyto praktiky směřující k vyřazování chudých dětí z předškolního vzdělávání řešil ombudsman.

Kritéria výběru dětí do MŠ

N = 330 (MŠ)

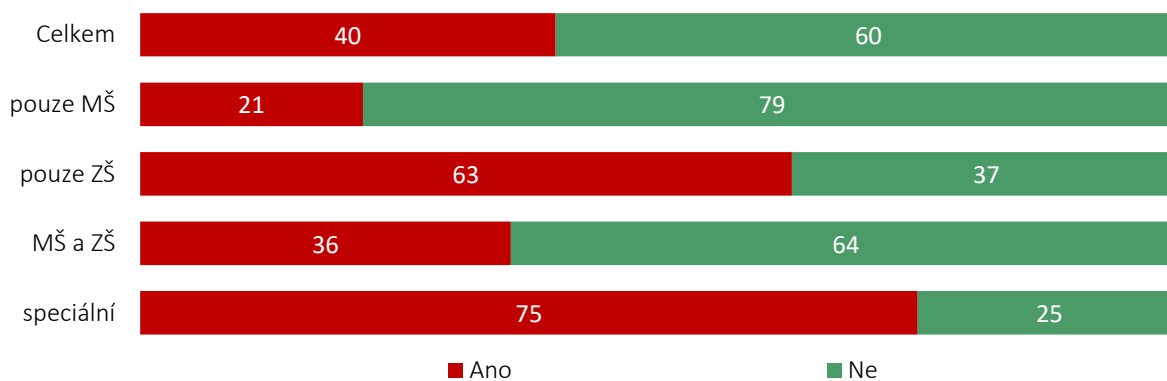
SKOLKY02. Do jaké míry by měla podle Vás mateřská škola zvažovat při přijímání dětí následující kritéria, pokud se do školky hlásí více dětí, než škola může přijmout?
Pozn. znázorněn je součet odpovědí určitě + spíše ano; v %

DĚTI Z CHUDÝCH RODIN VE ŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Pětina (21 %) zástupců mateřských škol uvedla, že jejich školu navštěvují děti, jejichž rodiče si nemohou dovolit platit ve školce svým dětem stravné. Dá se očekávat, že podíl při zavedení povinné předškolní docházky pravděpodobně vzroste, protože strava je nedílnou součástí docházky do MŠ a doposavad bylo běžnou praxí, že v případě, kdy rodič nezaplatí stravné, je docházka dítěte ukončena.

Žáci, jejichž rodiče si nemohou dovolit platit obědy, se vyskytují na 63 % základních škol a 75 % škol speciálních. To může být dáno mimo jiné tím, že je zde povinná docházka a jsou zde zastoupeny nižší

Podíl dětí z chudých rodin na školách dle typu škol

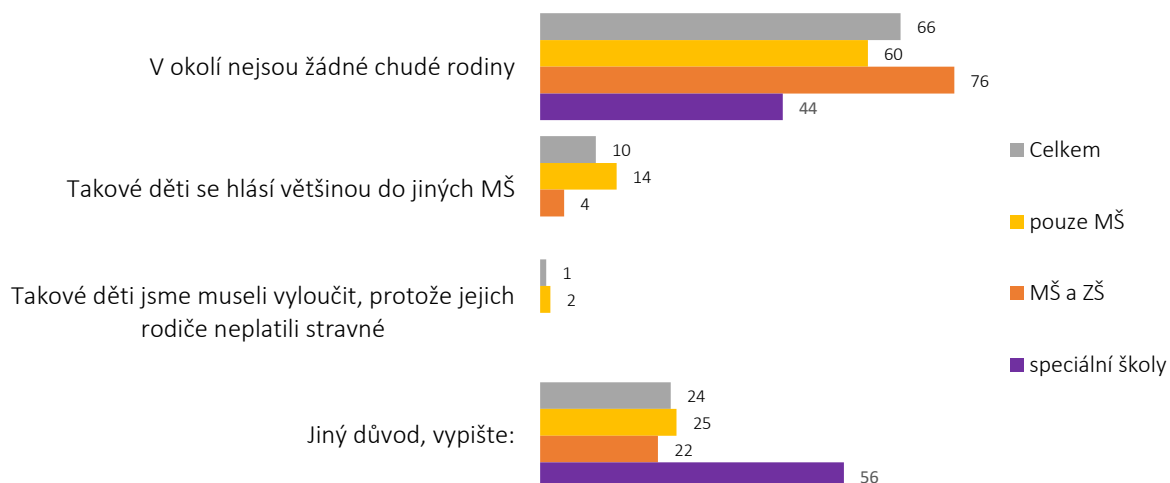
N = 477

OT02. Navštěvují Vaši školu/školku děti z chudých rodin, jež si nemohou dovolit platit obědy/stravné?
Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

sociální skupiny či vyššími výdaji rodičů starších dětí.

Nejčastějším důvodem toho, proč takové děti MŠ nenavštěvují je, že se škola nachází v oblasti, kde podle úsudku ředitelů nejsou žádné chudé rodiny (66 %). Desetina zástupců škol uvedla, že se takové děti hlásí do jiných mateřských škol. V odpovědi jiné se objevuje často odpověď, že v MŠ/ZŠ jsou chudé rodiny, ale ne takové, které by měly problém platit obědy.

Důvody, proč chudé děti nenavštěvují MŠ

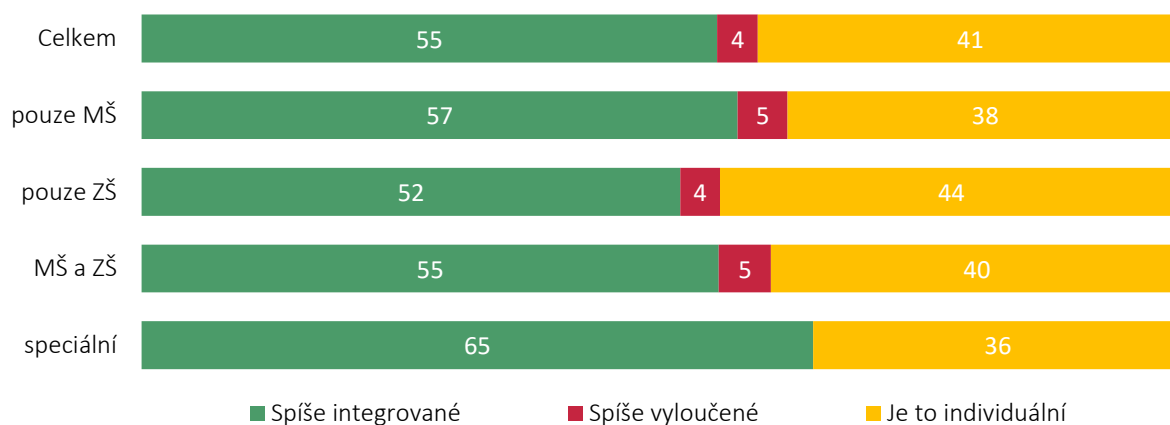

N = 233 (MŠ, které nenavštěvují chudé děti)

OT03. Proč takové děti Vaši školku nenavštěvují?
Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

Pokud školu navštěvují děti, jejichž rodiče si nemohou dovolit platit obědy, jsou přibližně v polovině případů do kolektivu dle úsudku ředitelů spíše integrované. Pocit integrovanosti žáků z chudého prostředí mají častěji na speciálních školách, což ale může silně souviset s menším počtem žáků a

Začlenění chudých dětí v kolektivu

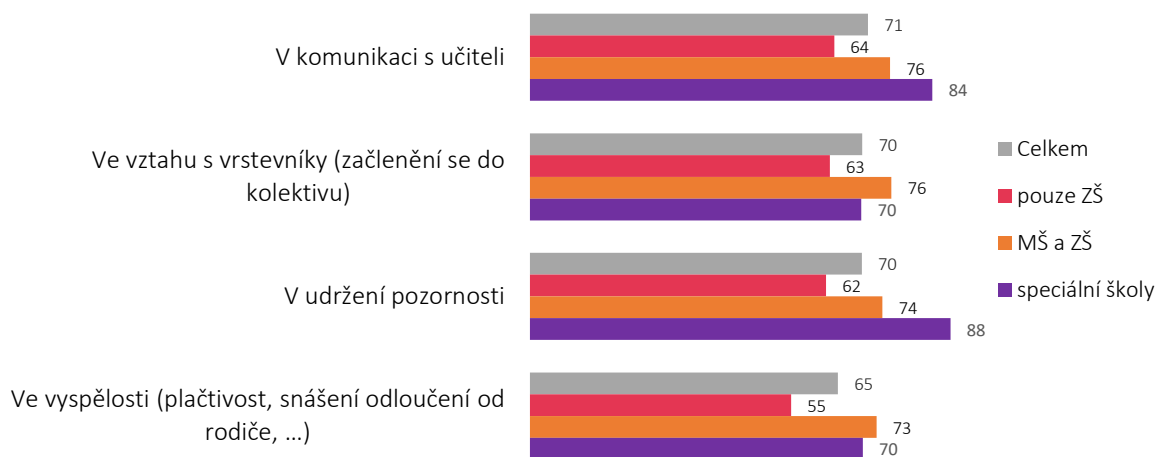
N = 191 (jen školy, které navštěvují děti z chudých rodin)

OT04. Jsou tyto děti do kolektivu spíše integrované nebo z něj vyloučené?
Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

jejich menší socioekonomickou diverzitou (zaměření na žáky z problémového prostředí).

Rozdíly mezi dětmi, které do MŠ chodily a které ne, jsou dle zástupců základních škol značné. Děti, které do MŠ chodily, lépe komunikují s učiteli, lépe se začleňují do kolektivu a lépe udrží pozornost (dle 70 % zástupců škol), ale jsou i vyspělejší (dle 65 %). Více si rozdílů všímají ředitelé speciálních škol (hypoteticky díky většímu počtu žáků, kteří vypadli z předškolního vzdělávání = možnost srovnání) a vidí je také ředitelé smíšených škol, kteří pod sebou mají jak školu mateřskou, tak základní (mají informaci o dítěti a jeho přechodu na stupních výuky).

Rozdíly v první třídě mezi dětmi, které chodily do MŠ a které ne

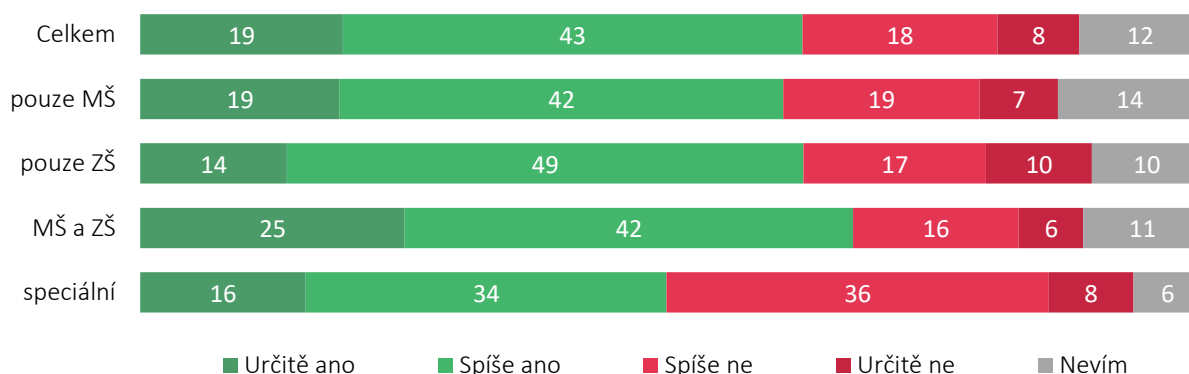
N = 286 (ZŠ)

OT05. Je v prvním ročníku ZŠ v následujících oblastech rozdíl mezi dětmi, které MŠ navštěvovaly a těmi, které ne?
Pozn. znázorněn je součet odpovědí určitě + spíše ano; v %

POSTOJE K OBĚDŮM ZDARMA

Většina zástupců škol se přiklání k tomu, že by stát měl dotovat obědy (v MŠ stravné) dětem, jejichž rodiče si to nemohou dovolit (62 % určitě či spíše ano). Nejméně náklonní jsou k dotacím obědů zástupci speciálních škol. To může být hypoteticky spojeno s tím, že tyto školy jsou často v okresech se sociálně vyloučenými lokalitami (propojení opatření pouze se sociálně vyloučenými) i obecně

Měl by stát dotovat stravné dětem, jejichž rodiče si to nemohou dovolit?

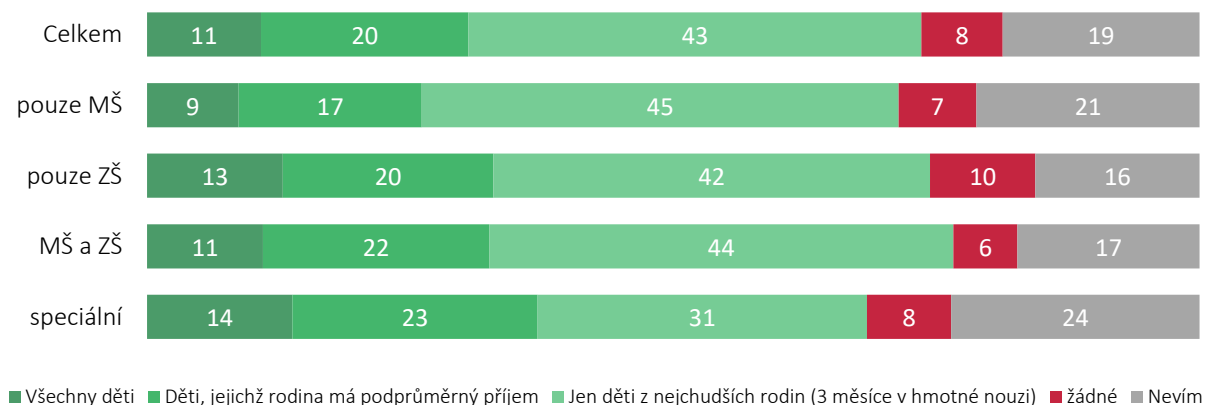
N = 477

OB01. Měl by stát dotovat obědy (v MŠ stravné) dětem, jejichž rodiče si to nemohou dovolit?
Pozn. znázorněn je součet odpovědí určitě + spíše ano; v %

s nesouhlasem s inkluzivními opatřeními.

Dle nejvíce zástupců škol by měly mít zdarma nárok na oběd jen děti z nejchudších rodin (43 % oproti 33 % v běžné populaci). Ředitelé by méně často podporovali variantu obědů zdarma pro všechny děti bez dalších podmínek (11 % oproti 26 % v běžné populaci). Pětina zástupců škol na tuto otázku nemá

Které děti by měly mít nárok na obědy zdarma?

N = 477

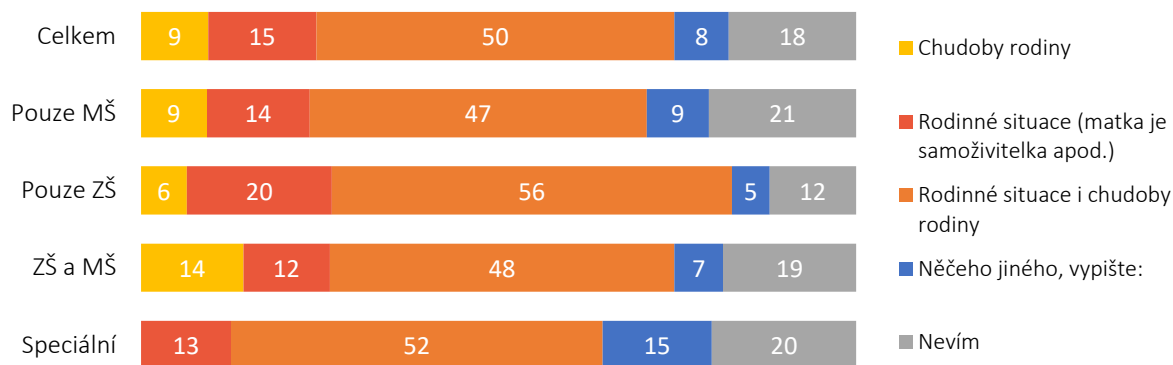
OB02. Které děti by měly mít nárok na obědy zdarma, které by byly placené z daní?

Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

názor.

Rozhodnuto o tom, kdo by měl mít nárok na oběd zdarma, by mělo být dle takřka poloviny respondentů dle rodinné situace i chudoby rodiny. Desetina zástupců škol by preferovala výběr pouze dle chudoby rodiny a 15 % pouze dle rodinné situace. Takřka pětina zástupců škol neví, dle čeho by se mělo o obědech zdarma rozhodovat. Možnost jiné definice využily převážně dvě skupiny respondentů. Jednak ti, dle kterých by obědy zdarma měly dostávat všechny děti bez rozdílu a naopak druhá skupina, která by vybírala přísněji – například podle toho, jestli se rodiče snaží, starají

Dle čeho by se mělo rozhodovat o nároku na oběd zdarma?

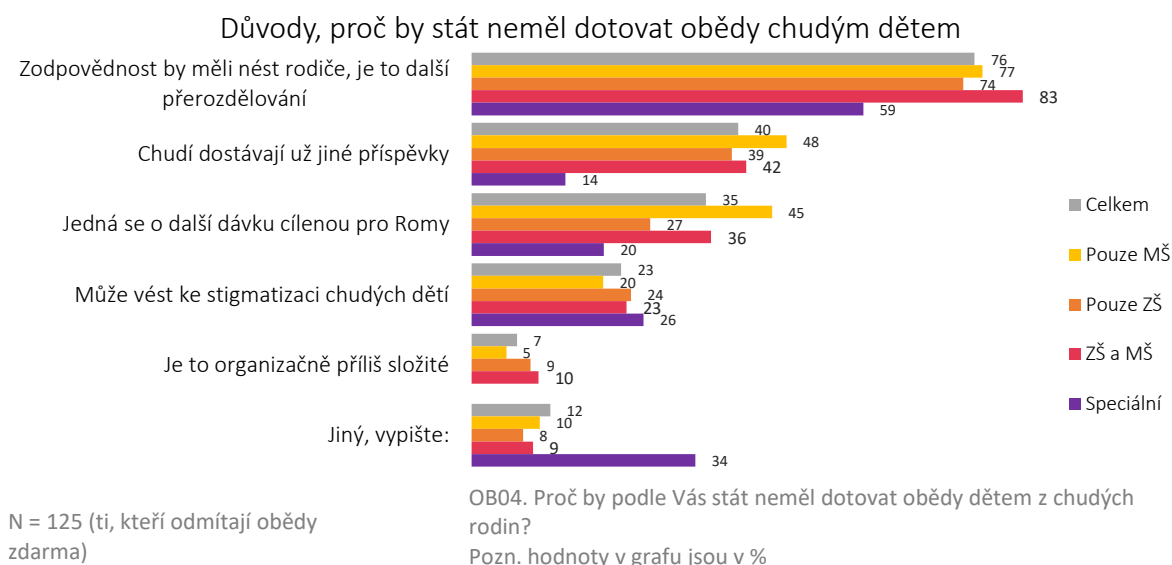
N = 439 (ti, kteří neodmítají obědy zdarma)

OB03. Na základě čeho by mělo být rozhodnuto o tom, které děti získají nárok na oběd zdarma?

Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

o dítě, zda nekouří a nepijí alkohol apod.

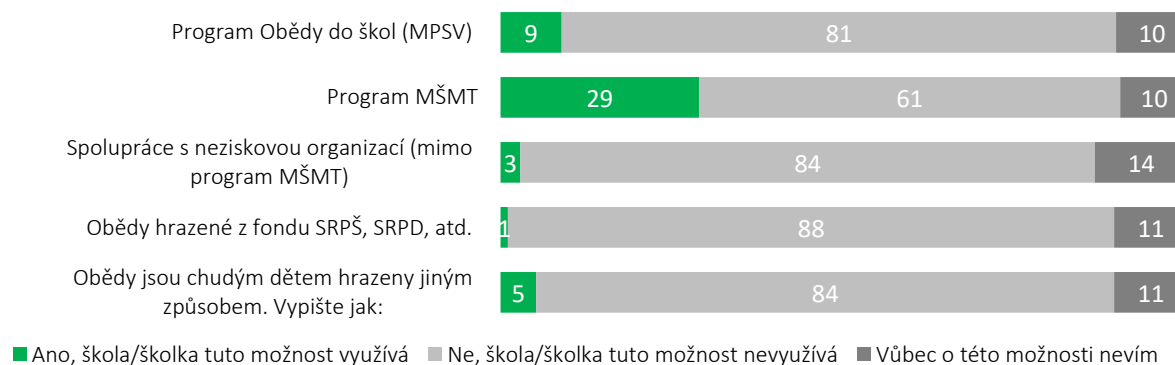
Nejčastějším důvodem, proč jsou ředitelé škol proti obědům zdarma, je přesvědčení, že zodpovědnost by měli nést rodiče (to jako důvod vybralo 76 % respondentů). Dvě pětiny dotázaných uvedly jako důvod to, že chudí už dostávají jiné příspěvky a 35 % pak to, že se jedná o další dávku, která je určena pro romskou menšinu. S touto interpretací ale souhlasí dokonce 45 % ředitelů mateřských škol, které jsou primárním příjemcem programu MPSV Obědy zdarma. Obavu, že by poskytnuté obědy vedly ke stigmatizaci dětí, vybrala jako důvod více než pětina (23 %) respondentů. Jako jiný důvod uváděli respondenti nejčastěji to, že je lepší vést rodiče k zodpovědnosti a učit je, jak hospodařit, než jim dávat další peníze a také to, že někteří lidé zneužívají sociální dávky, případně místo jídla kupují cigarety a alkohol.

PROGRAMY ZAJIŠŤUJÍCÍ OBĚDY ZDARMA

Nejvíce škol využívá program MŠMT prostřednictvím organizací Women for Women, DRAB foundation a Společně – Jekhetane. Tuto možnost podle vlastních deklarácí využívá necelá 1/3 (29 %) dotázaných škol. Zapojení do programu MPSV deklaruje 9 % zástupců základních a mateřských, ale reálně jen 6 % je v krajích, které program čerpají. Mezi jiné způsoby, které školy využívají, spadají sponzorské dary, příspěvky obce (zřizovatele školy) a financování vzdálenějším příbuzným dítěte.

Znalost a využívání možností financování obědů

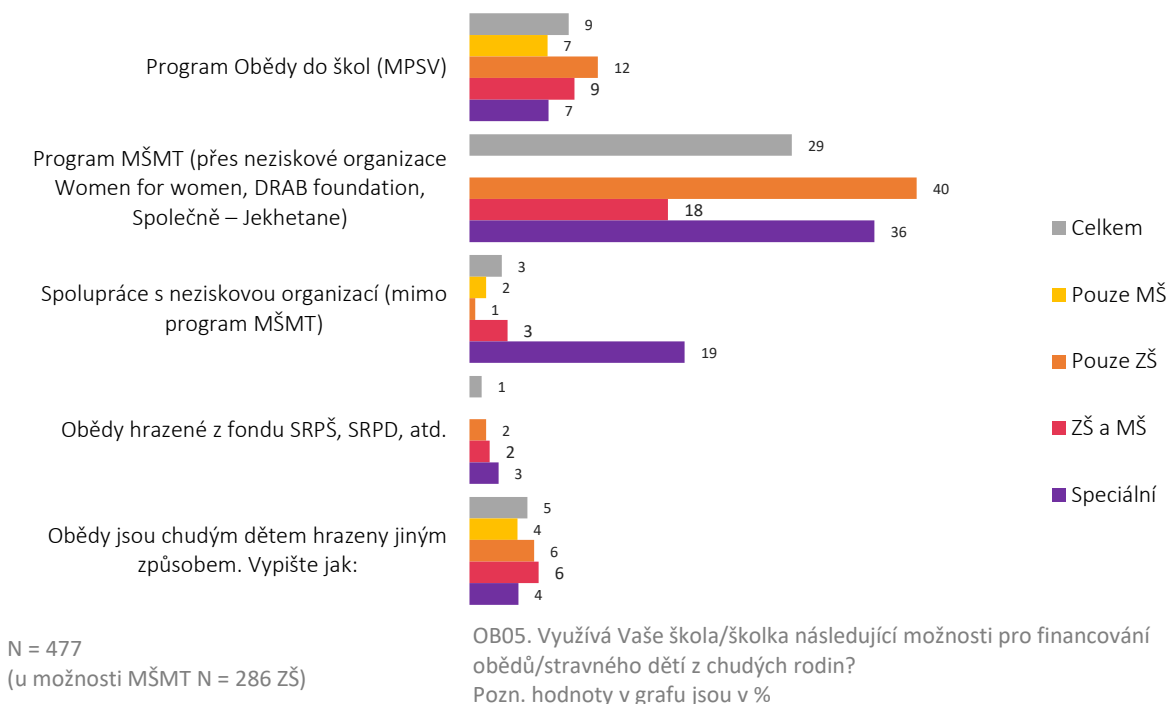

N = 477
(u možnosti MŠMT N = 286 ZŠ)

OB05. Využívá Vaše škola/školka následující možnosti pro financování obědů/stravného dětí z chudých rodin?
Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

Program MPSV využívají všechny typy škol, nejčastěji pak základní školy (bez kombinace s MŠ). Do programu MŠMT je podle svých slov zapojeno 40 % základních škol a 36 % škol speciálních. Průměrný počet zapojených dětí v programu MPSV na jednu školu je 6,5, u programu MŠMT 6,9. Z fondu SPRŠ či SRPD podporují školy průměrně 1 dítě, z jiných zdrojů pak průměrně 5,9 dítěte na školu.

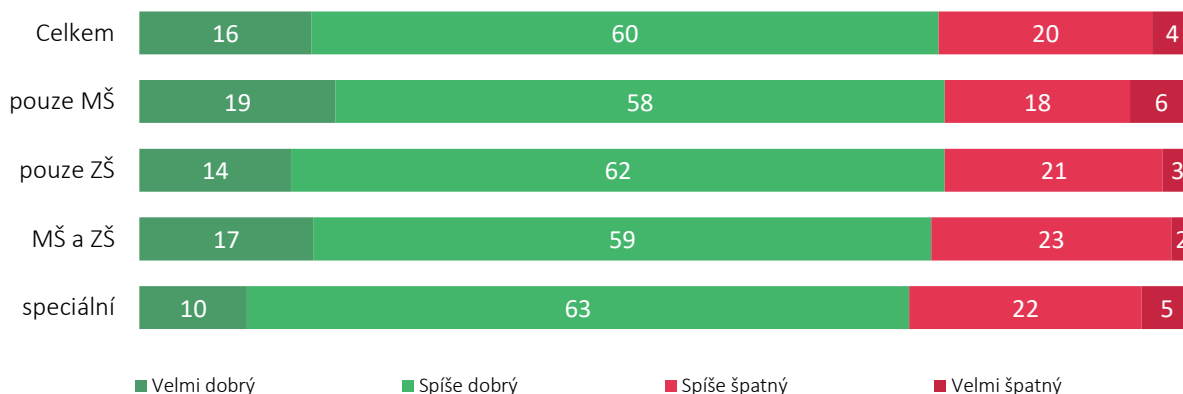
Využívání možností financování obědů dle typů škol

PROGRAM MPSV

Obecně školy program hodnotí dobře (tři čtvrtiny ho hodnotí jako velmi či spíše dobrý). Velmi dobrý

Hodnocení programu MPSV

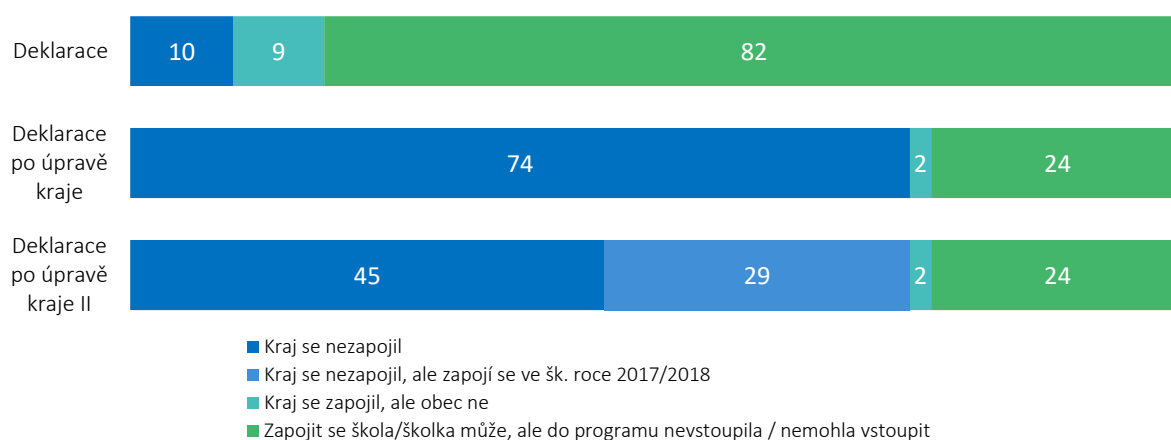
N = 427 (Jen školy, které znají program MPSV)

OB10. Jak hodnotíte program MPSV Obědy do škol?
Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

je dle pětiny (19 %) zástupců mateřských škol, naopak jen dle desetiny škol speciálních.

Přibližně pětina škol deklaruje, že se do programu nemohla zapojit, protože je v kraji či obci, která není do programu zapojená. Reálně však odpověď, že se ZŠ/MŠ mohla zapojit, vybírali i zástupci škol z krajů, jež v programu vůbec nefigurují. Po úpravě (doplnění odpovědi „kraj se nezapojil“ u všech nezúčastněných krajů) se tedy ukazuje, že u zhruba ¾ mateřských a základních škol je důvodem nezapojení absence kraje v programu. Naopak někteří ředitelé škol ze zapojených krajů (Hl. m. Praha, Vysočina) uvedli, že se do programu nemohli zapojit, protože kraj není zapojený. To se ukazuje i v případě úpravy zapojených krajů v roce 2017/2018. Při uvolnění podmínky a předpokladu, že ředitelé mohli referovat k následujícímu školnímu roku, je stále překážkou nezapojení kraje alespoň pro 45 % škol. Disparita mezi odpověďmi před a po úpravě ukazuje, že základní a mateřské školy jsou

Důvody, proč se škola nezapojila do programu MPSV Obědy do škol

N = 385 (školy, které nejsou zapojené do programu MPSV, ale znají ho)

OB07. Proč Vaše škola není do programu Obědy do škol od MPSV zapojená?
Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

reálně málo informované o programu MPSV – Obědy zdarma.

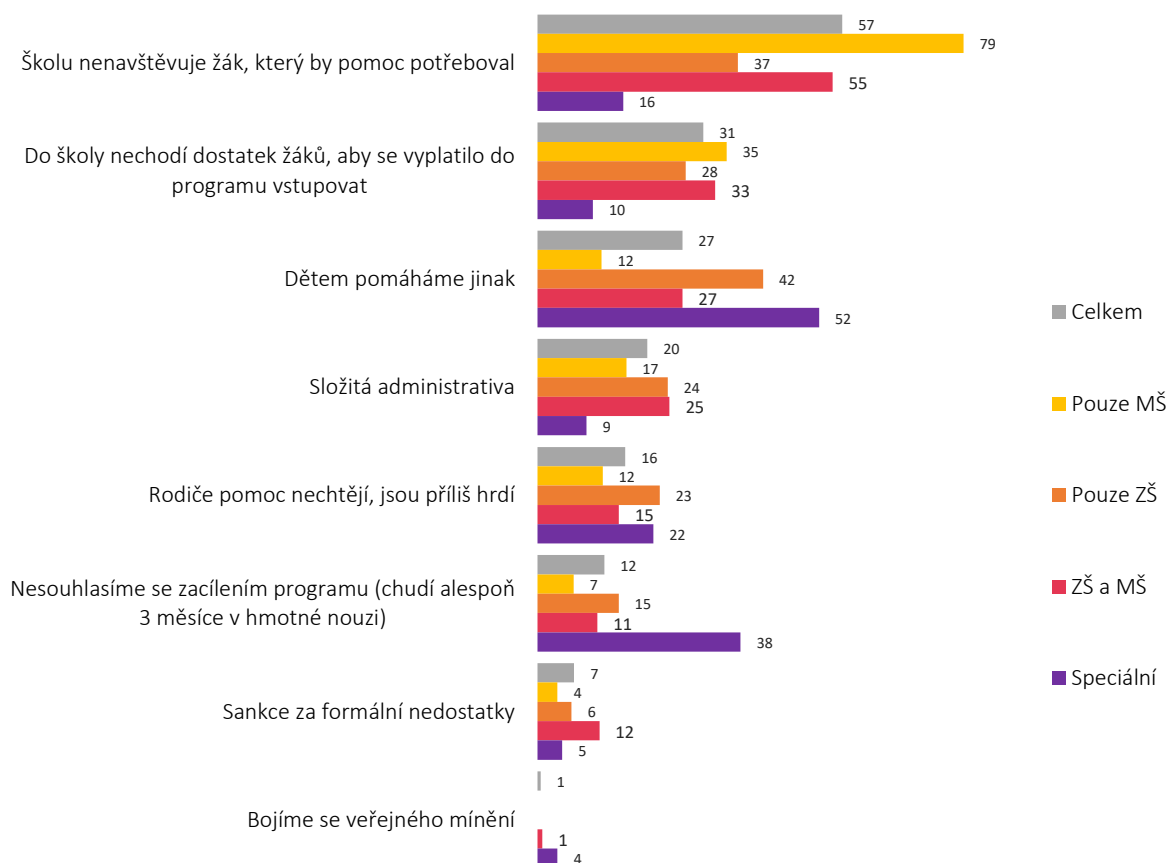
Ve výzkumu jsme se dotazovali na nejčastější důvody, proč se ZŠ/MŠ do programu nezapojily. Protože na ně odpovídali všichni respondenti, kteří bez ohledu na zapojení svého kraje, přisoudili v otázce OB07 nezapojení vlastnímu rozhodnutí, je nutno otázku chápat spíše jako obecný postoj zkoumající hypotetické bariéry zapojení.

Nejčastějším důvodem (57 %) je ten, že MŠ dosud nenavštěvuje žák, který by to potřeboval. Tuto možnost zvolilo 79 % zástupců MŠ, ale jen 37 % zástupců ZŠ. To lze vnímat jako potvrzení toho, že děti, jejichž rodiče by měli problémy s placením obědů v mateřských školách, je často vůbec nenavštěvují. To je problematické zjištění z hlediska účelu – dostat do mateřských škol děti z rodin, které do nich z finančních důvodů nechodí. Protože MŠ myslí zejména na své stávající žáky, mezi nimiž tyto děti nejsou.

To, že do školy nechodí dostatek dětí na to, aby se vstup do programu vyplatil, si myslí necelá třetina (31 %) zástupců mateřských a základních škol. Složitá administrativa je překážkou pro pětinu dotázaných. U speciálních škol 38 % volilo jako jednu ze tří hlavních překážek to, že nesouhlasí se zacílením programu. Z otevřených otázek vyplynulo, že si zástupci těchto škol častěji než ostatní

myslí, že chudí mají pomoci z více zdrojů již hodně, že dávky často zneužívají a kupují si raději cigarety a alkohol.

Důvody, proč se škola nezapojila do programu MPSV

N = 314 (školy, které se mohly zapojit do programu MPSV, ale neučinily tak)

OB08. Vyberte, prosím, 3 nejvýznamnější důvody, proč se Vaše škola do programu nezapojila?
Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

Mezi další důvody, které zástupci škol jmenovali, patří to, že škola již spolupracuje s nějakou neziskovou organizací a placení obědů má již vyřešené a také že nevědí, jak se do programu zapojit.

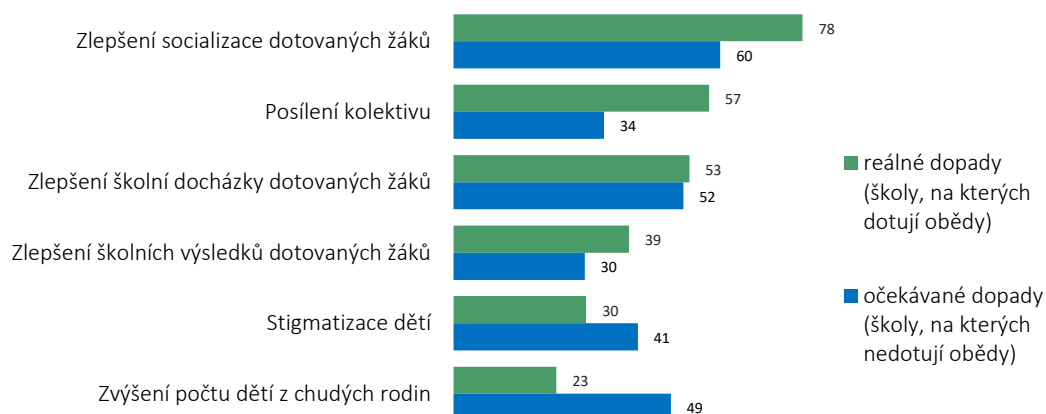
Pokud by mohli zástupci škol na programu změnit něco, aby to vedlo k jeho lepšímu využívání, byla by to především administrativa (14 %) a s ní spojené celkové zjednodušení, dále by napomohla lepší informovanost (13 %), a to jak rodičů, tak škol. Část respondentů by se zaměřila více na práci s rodiči, podle jiných by pomohla změna zacílení programu.

Rodiny, které potřebují pomoc, by měly být vytipované OSPODem či sociálním odborem nebo přímo školou. Část respondentů se ale naopak proti roli školy v procesu ohrazuje a tvrdí, že by sponzoring obědů měl jít zcela mimo ni, jako jiné sociální dávky. O zapojení do programu by měly zájem i nestátní školy. Školy by také uvítali možnost přihlásit se až na začátku školního roku i možnost vstoupit do programu v průběhu školního roku.

SLEDOVANÉ A OČEKÁVANÉ DOPADY PROGRAMŮ FINANCOVÁNÍ OBĚDŮ

Ve školách, na kterých funguje nějaká forma dotací obědů zdarma, uvedly téměř 4/5 dotázaných (78 %), že se díky dotacím obědů zlepšila socializace těchto dětí. Ve 3/5 případů (57 %) posílil kolektiv a v 53 % případů se zlepšila docházka daných žáků. K nárůstu počtu dětí z chudých rodin došlo ve 23 % případů. Negativní dopad, stigmatizaci žáků, sledovali ředitelé v menšině případů – setkala se s ní 30 % z nich. Oproti tomu očekávání škol, kde žádný program na dotaci obědů nefunguje, jsou v pozitivních dopadech mírnější a naopak v těch negativních častější.

Dopady příspěvků na obědy - reálné a očekávané

N = 477

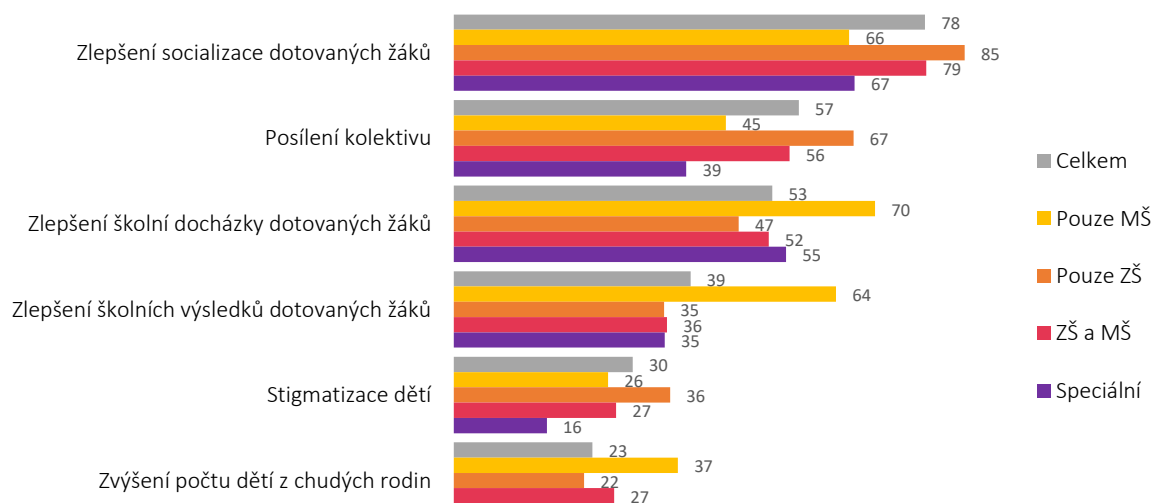
OB12A. Jaké dopady příspěvků na obědy pro děti z chudých rodin sledujete?

OB12B. Jaké dopady by podle Vás mělo zavedení příspěvků na obědy pro děti z chudých rodin?

Pozn. hodnoty v grafu jsou v %

Pozitivní efekty obědů zdarma se liší v typech vzdělávání. V mateřských školách se zlepšila docházka těchto dětí (70 %) a zlepšily se jejich výsledky (60 %) a zvýšil se počet chudších dětí ve školce (37 %). To opět ukazuje, že část dětí v předškolním věku mateřské školy pravidelně nenavštěvuje kvůli finanční náročnosti. Na základních školách více než jinde pozorují zlepšení socializace žáků z chudých rodin a posílení kolektivu.

Sledované dopady příspěvků na obědy

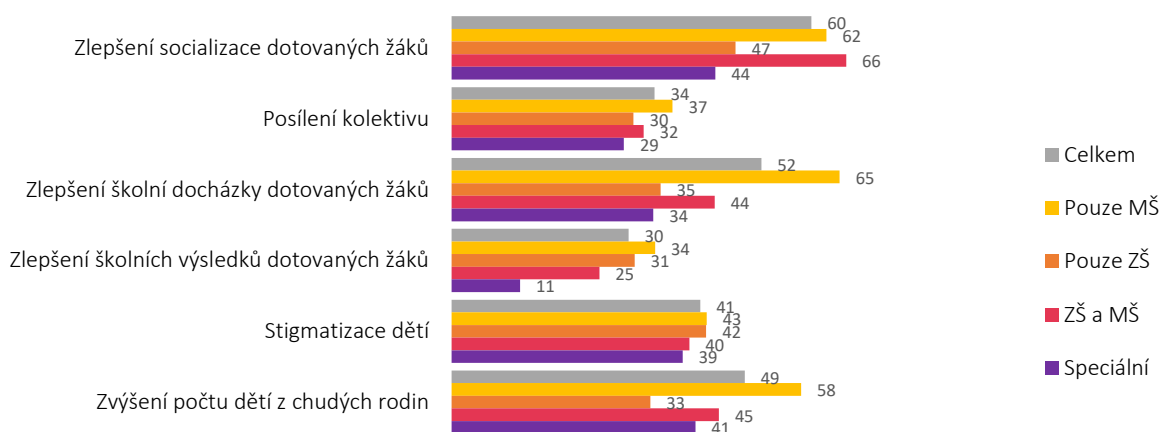
N = 145 (školy, na kterých dětem přispívají na obědy)

OB12A. Jaké dopady příspěvků na obědy pro děti z chudých rodin sledujete?

Pozn. znázorněn je součet odpovědí určitě + spíše ano; v %

V mateřských a základních školách, na kterých nepřispívají na obědy dětem, jsou očekávání kladných jevů mírnější. Tři pětiny (60 %) takových škol si myslí, že by zavedení příspěvků na obědy vedlo k zlepšení socializace dotovaných žáků. Taková očekávání mají zejména zástupci mateřských škol (62 %) a smíšených škol (66 %).

Očekávané dopady příspěvků na obědy

N = 332 (školy, na kterých dětem nepřispívají na obědy)

OB12B. Jaké dopady by podle Vás mělo zavedení příspěvků na obědy pro děti z chudých rodin?

Pozn. znázorněn je součet odpovědí určitě + spíše ano; v %

Z porovnání očekávání a zkušenosti škol a mateřských škol lze také vyvodit některé závěry o diskutovaných nedostatcích programu:

- Zástupci mateřských škol si v 58 % případů myslí, že zavedení příspěvků na obědy pro děti z chudých rodin povede k zvýšení jejich počtu ve výuce. Mateřské školy, které program využívají, to reportují ve 37 % případech. Efektivita programu by teda pravděpodobně šla navýšit posílením komunikace s rodinami chudých dětí, aby o programu věděly a nebály se ho využívat.
- Celkem 43 % nezapojených mateřských škol se obává stigmatizace dětí. S ní má ale zkušenost jen 26 % MŠ, na kterých přispívání funguje. Očekávání stigmatizace jsou tedy pravděpodobně přehnaná. I přes to, že se všechny programy snaží o maximální anonymitu, k takovým případům dochází (ve čtvrtině MŠ).

Informace o výzkumu:

- Výzkumu se účastnil vzorek 477 zástupců mateřských a základních škol. Sběr dat probíhal v období od 5. června do 15. června.
- Respondenti byli vybráni kvótním výběrem. Vzorek je reprezentativní dle křížené kvóty typ školy x kraj (dovážení dat).
- Výzkum realizovala společnost MEDIAN s.r.o. pro Nadaci Open Society Fund Praha.

Složení vzorku:

	počet	Podíl (v %)
Pouze MŠ	179	38 %
Pouze ZŠ	127	27 %
ZŠ a MŠ	141	30 %
Speciální škola	30	6 %
... z toho pouze ZŠ	20	4 %

9. SHRUTÍ KVANTITATIVNÍCH VÝZKUMŮ

Postoje veřejnosti

Veřejnost je nakloněná tomu, aby se její kraj zapojil do programů poskytování obědů/stravného zdarma žákům základních a mateřských škol (71 %).

To, že by se obědy zdarma neměly poskytovat žádným dětem, si myslí jen 7 % respondentů. Ostatní se odlišují názorem, kdo má mít na obědy zdarma nárok. Třetina lidí by volila variantu, ve které by měly nárok na obědy zdarma pouze děti z nejchudších rodin (dle současného nastavení MPSV), polovina respondentů by byla štedřejší – dle části (27 %) by měly mít nárok na obědy zdarma děti z rodin s podprůměrným příjmem, druhá část (26 %) by poskytla obědy zdarma všem dětem.

Nejvíce respondentů (48 %) si myslí, že by se nemělo rozhodovat pouze dle chudoby rodiny, ale i rodinné situace. To by odpovídalo jiným programům (např. programy sociálního bydlení), kde primární kritérium je příjmové a sekundárně jsou v něm vydefinované prioritní cílové skupiny (např. samoživitelky). Pětina (21 %) by dokonce rozhodovala pouze dle rodinné situace a pětina (20 %) pouze dle chudoby.

Postoje ředitelů mateřských a základních škol – obecně k roli vzdělávání a chudým dětem

Ředitelé MŠ souhlasí, že rolí předškolního vzdělávání je i vyrovnávání rozdílů sociálního prostředí (87 %), ale jen 45 % s tím vyjádřilo naprostý souhlas, což je výrazně méně než u obecných funkcí mateřské školy. Alarmujícím zjištěním je pak zejména to, že 2/3 ředitelů mateřských škol uvedlo, že kritériem přijetí by při přetlaku žadatelů měla být i pracovní aktivita rodičů. To je problematické, protože toto kritérium přehlídá vzdělávací funkci mateřské školy a přisuzuje jí primárně funkci hlídací služby poskytované rodičům.⁵³ Při aplikování tohoto kritéria by se vzdělání v mateřské škole nemuselo dostat právě dětem z chudých rodin, na které může mít největší pozitivní dopad.

Na 40 % mateřských a základních škol chodí děti z chudých poměrů, jejichž rodiče mají problém platit obědy. Výrazně častější je to na základních školách, což může být mimo jiné důsledek povinné docházky – tedy faktu, že z předškolního vzdělávání část těchto dětí vypadává. Děti z chudých rodin jsou podle nadpoloviční většiny ředitelů ze škol, kam tyto děti chodí, integrované do kolektivu (55 %). Zbytek ale přiznává individuální (41 %) či většinové problémy (4 %).

Okolo 70 % ředitelů základních škol pozoruje, že děti, které prošly předškolním vzděláváním, jsou vyspělejší v oblasti komunikace s vrstevníky, s učiteli či ve schopnosti udržet pozornost.

Postoje ředitelů mateřských a základních škol – k obědům zdarma

Ředitelé jsou v otázce poskytování zdarma mírně přísnější než veřejnost. Přesto si však 62 % myslí, že by stát měl stravné některým dětem plně dotovat.

V porovnání s veřejností je podíl respondentů, kteří by neposkytovali obědy zdarma žádným dětem je takřka stejný (8 %), ale více ředitelů (43 %) se přiklání k nejužší definici výběru dětí – tedy měli by na ně mít nárok jen děti, jejichž rodina pobírá dávky v hmotné nouzi alespoň 3 měsíce.

⁵³ Veřejný ochránce práv, Kritéria pro přijetí do mateřské školky se mají týkat dětí, nikoli posuzovat jejich rodiče, 16. února 2011

Nejčastěji udávaným důvodem toho, proč by stát neměl poskytovat obědy zdarma dětem z chudých rodin je mezi „odmítači“ ten, že zodpovědnost by měli nést rodiče a to, že chudí dostávají už jiné příspěvky. Zároveň respondenti kritizovali to, že si lidé, kteří dávky čerpají, kupují alkohol a cigarety. Je třeba poznamenat, že současné nastavení programu tomuto jevu zamezuje, finance nedostávají rodiny, ale školní jídelny a tak tato dávka nemůže být zneužita.

Znalost programů MPSV a MŠMT je relativně vysoká – zná je 90 % respondentů. Program MPSV využívá 6 % MŠ (deklarativně 9 %, ale z toho část není v předemětných krajích). Program MŠMT přes neziskové organizace podle svých deklarácí využívá necelá třetina (29 %) základních škol.

Reálná informovanost o možnostech využít program MPSV je ovšem zřejmě malá. Jen 10 % mateřských a základních škol uvedlo, že se do něj nezapojilo primárně proto, že nemohlo kvůli nezapojení kraje. To ovšem díky dosavadnímu zapojení pouze 4 krajů v době sběru dat reálně platí pro 75 % zkoumaných škol. I za předpokladu, že ředitelé mohli referovat k následujícímu školnímu roku, je stále překážkou nezapojení kraje alespoň pro 45 % škol. Disparita mezi odpověďmi před a po úpravě tudíž ukazuje, že základní a mateřské školy jsou reálně málo informované o programu MPSV – Obědy zdarma.

Mateřské školy zapojené do programu obědů zdarma uvádějí, že se zvedl počet žáků z chudých rodin (37 %), zlepšila se jejich školní docházka (70 %) a výsledky (64 %). Poskytnutí obědů zdarma by mělo být funkčním řešením integrace těchto dětí. Nárůst počtu chudých dětí v předškolním vzdělávání však může být redukován omezenou informovaností rodiny, neboť tyto rodiny nemají kontakt s mateřskými školami a tudíž od nich nemohou získat informace.

10. ZÁVĚR

Z dostupných dat je evidentní, že stravování ve školních zařízeních má pozitivní dopady na začlenění dítěte do kolektivu, školní docházku a prospěch. Dotované stravné by mohlo do předškolního vzdělávání přivést děti, které se neúčastní předškolního vzdělávání kvůli finanční situaci jejich rodičů.

Pozitivní vliv obědů zdarma pro děti z chudých rodin reflektují zejména ředitelé mateřských škol. 70 % z nich pozoruje zlepšení docházky těchto dětí. Zlepšily se i jejich výsledky (60 %) a zvýšil se počet chudších dětí v MŠ (37 %). To ukazuje, že alespoň část dětí v předškolním věku, které mateřské školy pravidelně nenavštěvují, tak nečiní kvůli finanční náročnosti. Na základních školách více než jinde pozorují zlepšení socializace žáků z chudých rodin a posílení kolektivu.

Dlouhodobé pozitivní dopady předškolní docházky potvrzuje studie vyloučených lokalit publikovaná OSN. Podle ní mají ti, kteří chodili do MŠ dva a více let, přibližně šestapadesátiprocentní šanci být pracovně aktivní. Ti, kteří tam nechodili, nebo chodili jen rok, mají šanci přibližně pětatřicetiprocentní. Kladný vliv na pozdější vzdělání, pracovní aktivitu i další aspekty potvrzují i americké longitudinální studie.

V současné době existují v ČR dva souběžné programy, které tuto problematiku řeší. Operační program MPSV poskytuje stravné zdarma dětem z mateřských a základních škol. Podmínkou je hmotná nouze jejich rodin. Program je financován ze zdrojů FEAD a poběží do roku 2020. Druhý program, dotační program MŠMT, poskytuje obědy zdarma dětem pouze na základních školách. Podmínky nároku na oběd zdarma, nejsou striktně dané – záleží na podmínkách NNO, přes které financování probíhá. Finance uvolňuje ze svého rozpočtu ministerstvo.

Z více stran se ozývá požadavek na systémové řešení, které nebude závislé na osobě ministra ani na časovaných fondech. Inspirací může být například Slovensko, kde dotace školních obědů ze státního rozpočtu zavedli již v roce 2004.

Zásadní otázkou, pro případné hledání systémového řešení je, které děti by měly mít na obědy či stravné nárok. Na jedné straně proti sobě stojí snaha o přesné určení hranice tak, aby byl výběr transparentní. Na druhé straně stojí potřeba individuálního posuzování, tak aby na pomoc dosáhly opravdu všechny děti, které pomoc potřebují.

Tento problém reflektují jak oslovení aktéři (ministerstva a neziskové organizace), tak i ředitelé škol a veřejnost. Veřejnost je dotacím školního stravování nakloněná. Postoje se liší právě v tom, kdo by měl mít na dotaci nárok – třetina veřejnosti by volila variantu, ve které by měli nárok na obědy zdarma pouze děti z nejchudších rodin (tedy tak, jak je nastavený nyní program MPSV). Polovina respondentů by byla štedřejší – dle části z nich by měli mít nárok na obědy zdarma děti ze všech rodin s podprůměrným příjmem, druhá část by poskytla školní obědy zdarma všem dětem. Pokud by se mělo rozhodovat o podpoře pouze určité části dětí, měla by být zvažována nejen jejich finanční, ale i rodinná situace.

Z hlediska transparentnosti výběru, ale i minimalizace negativních efektů dotování obědů zdarma se jako nejlepší jeví poskytování školní stravy zdarma všem dětem (nebo například všem dětem z několika nejmladších ročníků). Tyto praxe existuje v některých severských státech (neomezeně, pro všechny děti) či ve Skotsku a Anglii (pro nejmladší děti). Možnost poskytování školního stravování zdarma všem školákům zvažovalo i ministerstvo školství, ale kvůli velké finanční náročnosti ji nerealizovalo.

11. ZDROJE

DRAB FOUNDATION, OBĚDY DĚTEM, <http://www.drabfoundation.org/cs/pomahame/45-obedy-detem>

Eurochild, Children First: Better Public Spending for Better Outcomes for Children and Families, 2014, http://www.eurochild.org/fileadmin/public/02_Events/2014/11_AC2014/Eurochild_ACreport_br_pages.pdf

European Commission against Racism and Intolerance, Third report on Hungary, 5. 12. 2003, <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Hungary/HUN-CbC-III-2004-25-ENG.pdf>

Eurostat, Children AROPE, by the highest level of education attained by parents living in the same household, 2015, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Children_AROPE_by_the_highest_level_of_education_attained_by_parents_living_in_the_same_household,_2015.png

Eurostat, Children at risk of poverty or social exclusion, 2010 and 2015, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Children_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion,_2010_and_2015.png

Eurydice, School meals in Europe, 2016, http://eurydice.org.pl/wp-content/uploads/2016/05/meals_raport_ENG.pdf

iDNES.cz, Najedené a aktivnější. Díky obědům zdarma chybí chudé děti ve škole méně, 3. září 2016, http://zpravy.idnes.cz/obedy-zdarma-zvedly-dochazku-chudych-deti-fgs-/domaci.aspx?c=A160901_130213_domaci_zt

Jihomoravský kraj, Kraj poskytne bezplatnou stravu dětem ohroženým chudobou, <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=304723&TypeID=2>

Liberecký kraj, Liberecký kraj připravuje projekt na obědy ve školách pro následující školní rok, 16. 3. 2016, <http://skolstvi.kraj-lbc.cz/Liberecky-kraj-pripravuje-projekt-na-obedy-ve-skolach-pro-nasledujici-skolni-rok-n344593.htm>

MPSV, Díky projektu MPSV může obědovat už 10 tisíc dětí, 27. 6. 2017, http://www.mpsv.cz/files/clanky/30836/Diky_projektu_MPSV_muze_obedvat_uz_10_tisic_deti.pdf

MPSV, FEAD (OP PMP), <http://www.mpsv.cz/cs/19255>

MPSV, MPSV spolupracuje s Women for Women, na obědy zdarma může dosáhnout více dětí, 22. 3. 2017, http://www.mpsv.cz/files/clanky/29919/TZ_Ministryne__Marksova__podepsala_memorandum_o_spolupra_ci_s_Women_for_Women_revJS.pdf

MPSV, Systémy podpory rodin s dětmi ve vybraných zemích EU, http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/SocioFactor_Systemy-podpory-rodin-s-detmi-ve-vybranych-zemich-EU_logo.pdf

MŠMT, Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol na rok 2017, <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/dotacni-program-pro-nestatni-neziskove-organizace-k-podpore-1?highlightWords=ob%C4%9Bdy>

MŠMT, MŠMT přispěje na školní obědy i v roce 2017, 22. listopadu 2016, <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-prispeje-na-skolni-obedy-i-v-roce-2017>

MŠMT, Vyhlášení výsledků Dotačního programu pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol pro rok 2017, <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-vysledku-dotacniho-program-pro-nestatni-neziskove?highlightWords=ob%C4%9Bdy>

Nadace Sirius, Konference Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje, 2016, <http://www.nadacesirius.cz/projekty/primarni-prevence/konference-stav-ceske-rodiny-co-ji-chrani-a-ohrozuje>

Social Programs That Work, Perry Preschool Project, <http://evidencebasedprograms.org/1366-2/65-2>

SPOLEČNE-JEKHETANE, S obědem je škola veselejší, 2016, <http://jekhetane.cz/wp-content/uploads/2016/11/%C4%8D%C3%A1nek-S-ob%C4%9Bdem-je-%C5%A1kola-veselej%C5%A1%C3%AD-2016.pdf>

Světýlko, o.p.s., I v tomto roce obědy pro chudé děti, <http://svetylko.info/projekty/2015/i-v-tomto-roce-obedy-pro-chude-deti-209/>

Světýlko, o.p.s., Obědy pro školáky, <http://svetylko.info/projekty/2015/obedy-pro-skolaky-141/>

The Baltic Course, 80,000 children in Lithuania to get free school meals, 5. 8. 2015, http://www.baltic-course.com/eng/education/?doc=109066&ins_print

The Budapest Beacon, Two-thirds of Hungarian children to receive free school lunches, 11. 2. 2015, <http://budapestbeacon.com/public-policy/two-thirds-of-hungarian-children-to-receive-free-school-lunches/19302>

The Carolina Abecedarian Project, The Abecedarian Project, <http://abc.fpg.unc.edu/abecedarian-project>

USDA Food and Nutrition Service, Evaluation of the School Breakfast Program Pilot Project: Final Report, 2004, <https://www.fns.usda.gov/sites/default/files/SBPPFinal.pdf>

Veřejný ochránce práv, Kritéria pro přijetí do mateřské školky se mají týkat dětí, nikoli posuzovat jejich rodiče, 16. února 2011, <https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2012/kriteria-pro-prijeti-do-materske-skolky-se-maji-tykat-deti-nikoli-posuzovat-jejich-rodic/>

Women for Women, Obědy pro děti, <http://www.obedyprodeti.cz/>

Women for Women, Obědy pro děti, Postup pro školy, <http://www.obedyprodeti.cz/postup-pro-skoly0>

Women for Women, Obědy pro děti, Školní rok 2015/2016 – výsledky, <http://www.obedyprodeti.cz/skolni-rok-2015-16-vysledky>